DEVRE : I CİLT : 24 İÇTİMA SENESİ : 3

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz yirmi üçüncü İçtima

21 . 10 . 1338 Cumartesi

Münderecat

Sayfa

1. — Zaptı sabık hulâsası 52

2. — Âzayı kiram muamelâtı 53,53,63,74,89

1. — Dahiliye Encümenindeki münhallere âza intihabolunmasına dair Encümen Riyaseti tezkeresi 53

2. — Ankara'ya avdet etmemiş olan Aydın Mebusu Cami Bey hakkında Divanı Riyaset kararı 53:63,89:90

3. — Siverek Mebusu Mustafa Lûtfi Beyin, ecnebi bir memlekete gitmek üzere verilmiş olan mezuniyetinin dairei intihabiyesine tebdil edilmesine dair takriri 63

4. — İstirdadedilen yerlerdeki mesaili müstacelen tetkik etmek üzere izam edilecek heyete ait intihap 74:75

3. — Lâyihalar 53

1. — Edirne ve Çatalca Teşkilâtı Vakfiyesi için bütçeye tahsisat ilâvesine dair kanun lâyihası 53

2. — Evkaf Nizamnamesinin dördüncü faslına mevzu meblâğın tezyidine dair kanun lâyihası 53

3. — Memaliki müstahlâsadaki Ziraat bankaları şubelerinin hesabatına dair kanun lâyihası 53

Sayfa

4. — Teklifler 53,63

1. — Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, İmar ve İskân Vekâleti ihdası hakkında kanun teklifi (2/578) 53

2. — Ertuğrul Mebusu Mustafa Kemal Beyle arkadaşının, düşman tarafından tahribedilen Bilecik ve havalisi için sekiz yüz bin lira tahsisat verilmesine dair kanun teklifi (2/577) 63

5. — Tezkereler 53

1. — Mebus harcırahları hakkındaki Kanunun tefsir edilmesine dair Riyaseti-saniye tezkeresi 53

6. — Takrirler 53,68

1. — Ergani Mebusu Emin Beyin, Murad nehri üzerindeki harap köprünün tamir ettirilmesine dair takriri 53

2. — Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, istirdadedilen yerlerde müstacelen halli icabeden meseleler için beş encümenden intihabedilecek bir heyet teşkiline dair takriri 68:74

7. — Muhtelif evrak 53

1. — Gebze Belediye Riyasetinden mevrut teşekkür telgrafı 53

Sayfa

8. — Sualler 63

1. — Cebelibereket Mebusu Faik Beyin, Trakya'daki islâm ahaliye karşı Rum çeteleri tarafından ika olunan mezalime dair Hariciye Vekâletinden sual takriri 63

9. — Mazbatalar 63,63,91

1. — Büyük Millet Meclisi İdare memurlarının, Meclis memurininden askere gidenlerin maaşatı karşılığı olarak Meclis bütçesine zamaim icrasına dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (2/498) 63,91

2. — Altın kaçakçılığı maddesinden dolayı Kastamonu İstiklâl Mahkemesince gıyaben mahkûm edilmiş olan Eşref ve Haşim beyler hakkında İstida Encümeni mazbatası 63:68

10. — Müzakere edilen maddeler 75,80

1. — Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, ziraat makinalarında istimal edilmek üzere hariçten celbolunacak, benzin, benzol, petrol,mazot, maden kömürü ile makina yağları, damızlık ve çift hayvanatı ve sairenin Gümrük Resminden muafiyetine dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye ve İktisat encümenleri mazbataları (2/416) 75:80

2. — 1338 senesi Muvazenei Umumiye kanunu lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

A — Sıhhiye Vekâleti bütçesi *80:89*

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,35

REİS — Birinci Reisvekili Vehbi Efendi Hazretleri

KÂTİPLER : Mahmud Said Bey (Muş), Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim Meclis küşadedilmiştir. Zaptı sabık hulâsası okunacak, dinliyelim.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Geçen içtimada tâyini esami ile reye konulmuş olan Yahya Kaptan ailesine maaş tahsisine dair Kanunun kabul edildiği tebliğ olundu. Meclis aklâmında müstahdem iken hizmeti askeriyeye davet edilen memurinin 1337 senesi matlubatının Avans mevkufatından verilmesine dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası ikinci defa tâyini esamiyle reye konuldu. Büyük Millet Meclisinin 1338 senesi bütçesinin kabul edildiği tebliğ olundu.

Kastamonu Mebusu Abdülkadir Kemali Beyle 114 arkadaşının Meclisin Ankara'dan başka bir mahalle nakline dair takriri müzakere edilerek muvakkat bir zaman için müzakeresi tehir edildi ve teneffüs için celse tatil olundu.

İkinci celse

Nevahi kanun lâyihasının 108 - 110 ncu maddeleri müzakere edildi ve 21 Teşrinievvel 1338 Cumartesi günü tolanılmak üzere içtimaa nihayet verildi.

Birinci Reisvekili	Kâtip	Kâtip
	Muş	Van
Vehbi	*Mahmud Said*	*Hakkı*

REİS — Efendim zaptı sabık hulâsası hakkında beyanı mütalâa eden var mı? Beyanı mütalâa eden yok; zaptı sabık aynen kabul olunmuştur. Evrakı varideye geçiyoruz.

3. — LÂYİHALAR

1. — Edirne ve Çatalca Teşkilâtı Vakfiyesi için bütçeye tahsisat ilâvesine dair kanun lâyihası

REİS — Edirne ve Çatalca Teşkilâtı Vakfiyesi için bütçeye tahsisat ilâvesine dair Heyeti Vekileden mevrut lâyihai kanuniye var. Muvazenei Maliye Encümenine havale ediyoruz.

2. — Evkaf Nizamnamesinin dördüncü maddesine mevzu tahsisatın tezyidine dair kanun lâyihası

REİS — Evkaf Nizamnamesinin dördüncü faslındaki meblâğın tezyidine dair Heyeti Vekileden mevrut lâyihai kanuniye var. Muvazenei Maliye Encümenine havale ediyoruz.

3. — Memaliki müstahlasadaki Ziraat Bankası şubelerinin hesabatına dair kanun lâyihası

REİS — Memaliki müstahlasadaki Ziraat Bankası hesabatına dair Heyeti Vekileden mevrut lâyihai kanuniye var. Muavzene Encümenine havale ediyoruz.

4. — TEKLİFLER

1. — Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, İmar ve İskân Vekâleti ihdası hakkındaki kanun teklifi (2/578)

REİS — Tunalı Hilmi Beyin, İmar ve İskân Vekâleti namiyle bir vekâlet teşkiline dair teklifi kanunisi var. Lâyiha Encümenine havale ediyoruz.

FEYYA ÂLİ B. (Yozgad) — Böyle bir teklif evvelce Heyeti Umumiyece reddedilmişti.

REİS — Encümen gitsin, gelsin de.

6. — TAKRİRLER

1. — Ergani Mebusu Emin Beyin, Murad nehri üzerindeki harap köprünün tamir ettirilmesine dair takriri.

REİS —Murad nehri üzerindeki köprünün tamiri lüzumuna dair Ergâni Mebusu Emin Beyin temenni takriri var. Nafıa Vekâletine havale ediyoruz.

2. — AZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — Dahiliye Encümenindeki münhallere âza intihabolunmasına dair Encümen Riyaseti tezkeresi

REİS — Dahiliye Encümenindeki münhallâta âza intihabına dair Encümen Riyasetinin tezkeresi var.

Riyaseti Celileye

Mezun bulunan Dahiliye Encümeni âzasından Süreyya Bey (Saruhan), Süleyman Sırrı Bey (Yozgad'ın) yerlerine mensuboldukları şubelerden birer zatın intihap buyurulması müsterhamdır.

18 Teşrinievvel 1338
Dahiliye Encümeni
Reisi
Lâzistan Mebusu
Esad

REİS — Şubeler bu zevatın yerlerine diğerlerini çabuk intihabetsinler.

7. — MUHTELİF EVRAK

1. — Gebze Belediye Riyasetinden teşekkür telgrafı

REİS — Gebze Belediye Riyasetinden mevrut teşekkür telgrafı var. Divanı Riyasetten münasip bir cevap yazılır.

5. — TEZKERELER

1. — Mebus harcırahları hakkındaki Kanunun tefsir edilmesine dair Riyasetisaniye tezkeresi

REİS — Âza harcırahları hakkındaki maddei kanuniyenin tefsirine dair Divanı Riyaset kararı var. Kanunu Esasi Encümenine havale ediyoruz.

2. — Ankara'ya avdet etmemiş olan Aydın Mebusu Cami Bey hakkında Divanı Riyaset kararı

REİS — Aydın Mebusu Câmi Bey hakkında Divanı Riyaset kararı vardır. Okunacak, dinliyelim.

Heyeti Umumiyeye

Yeni Mümessil Celâleddin Arif Beyin epey

zaman evvel Ankara'dan hareket etmiş olması hasebiyle Roma Mümessili sabîkı Aydın Mebusu Cami Beyin Ankara'ya avdeti lüzumunun tebliği 27 Nisan 1338 tarih ve 234/928 numaralı tezkere ile Hariciye Vekâletine yazılmış ve alınan 30 Nisan 1338 tarihli cevapta Mümessilliğin işarına atfen Câmi Beyin evvelce deruhde ettiği Hükümet işlerinden tevellüdeden mesele hasebiyle derdesti tahsil kalan mebaliğin muhakemesi neticesine kadar tehiri azimete mecbur olduğu bildirilmiş olmakla keyfiyet Divanı Riyasetin 3 Mayıs 1338 tarihli onuncu içtimaında tezekkür olunmuş ve miri mumaileyhin mezkûr işleri bizzat tesviye için, Roma'da kalmasında zaruret bulunup bulunmadığının ve mesaili mevcudeyi Mümessili cedit Celâleddin Arif Beyefendiye devri caiz olup olmadığının Hariciye ve Müdafaai Milliye Vekâletleriyle Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinden istifsarı karargir olarak yazılan tezkerelere makamatı mezkûreden mevrut cevaplarda sabık Roma Mümessilinin bermucibi işar işleri lâhik mümessile devrederek, Roma'dan infikâkinde mahzur olmadığı bildirilmiş ve keyfiyet tekrar Divanı Riyasetin 14 Haziran 1338 tarihli on dördüncü içtimaında tezekkür ve mumaileyhin bir an evvel Ankara'ya avdeti lüzumu takrir edilerek, 15 Haziran 1338 tarih ve 2451 numaralı tezkere ile Hariciye Vekâletine tebliği keyfiyet olunmuştu. Muahharan Roma Mümessili Celâleddin Arif Beyden mevrut 16 Haziran 1338 tarih ve 41/193 numaralı tahriratta Meclisi Âliye iltihakı lüzumunun Câmi Beye tebliğ kılındığı ve takibi dâvanın kendisine tahmil edilmiyerek, miri mumaileyhin Ankara'ya azimetinden sonra tekrar Roma'ya avdetine müsaade buyurulması işar edilmesi üzerine keyfiyet Divanı Riyasetin 5 Temmuz 1338 tarihli on sekizinci içtimaında tetkik edilmiş ve Câmi Beyin kararı sabık veçhile bir an evvel Ankara'ya avdet etmek üzere derhal hareketi için tebligatı ekide icrası ve yevmi hareketinin inbası hususunun Hariciye Vekâletine tebliği karargir olarak, 5 Temmuz 1338 tarih ve 2817 numaralı tezkere ile vekâleti müşarünileyhaya yazılmıştır. Bu tezkereye verilen 26 Temmuz 1338 tarih ve 3737 numaralı tezkerei cevabiyede Câmi Beyin vapura yetişmeye çalışmakta olduğu ve mezkûr vapura petişemiyecek olursa, Temmuzda kalkacak diğer bir vapurla hareketi musammem bulunduğu ve 12 Eylûl 1338 tarih ve 5044 numaralı tezkerede dahi Câmi Beye tebligatı lâzimenin icra kılındığı ve bugüne kadar cevabı katî alınamadığı ve ancak talebi veçhile, Ankara'ya pasaport verilmiş olduğu Roma Mümesilliğinin işarına atfen bildirilmiş ve miri mumaileyhin tarihi mezkûrden sonra Ankara'ya hareketine dair hiçbir işarı resmî vukubulmamış olduğundan ve diğer taraftan Cami Bey imzasiyle 5 Teşrinievvel 1338 tarihinde Riyasetisaniyeye yazılan hususi telgrafta rahatsızlığı hasebiyle doktorun ısrarı üzerine bir müddet daha tehiri azimete mecbur kaldığı ve pek yakında ailesini Almanya'ya yerleştirip döneceği bildirilmiş bulunduğundan vaziyeti Divanı Riyasetin 18 Teşrinievvel 1338 tarihli otuz ikinci içtimaında sureti nihaiyede tetkik ve tezekkür olunmuş ve Cami Beyin uzun müddet gaibi gayrimezun kalmış olmasına nazaran, muamelâtının tafsilen Heyeti Umumiyeye arziyle Nısabı müzakere Kanununun maddei mahsusasına tevfikan, ıskatı icabedip etmediğinin karara raptı tensip kılınmış olmakla arzı keyfiyet olunur efendim.

T. B. M. M. İkinci Reisvekili
Musa Kâzım

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Efendim Cami Bey arkadaşımız hemen bir seneye kariptir; Meclise iltihak etmiyerek Roma'da veyahut Almanya'da, şurada burada geziyor. Şimdi Divanın okunan takririnden anladık ki Divanı Riyaset defaatla kendisine avdet lüzumunu teklif etmiş ve en son olarak 5 Temmuz 1338 tarihinde Meclise iltihakını yazdığı halde buna gelen cevapta vapura yetişmeye çalıştığını bildirmiştir. Demek oluyor ki, Cami Bey arkadaşımız 5 Temmuzdan 20 Teşrinievvele kadar vapura yetişememiştir. Öyle iki buçuk ayda vapura yetişemiyen bir arkadaşımız zannederim ki, daha iki buçuk sene bu Meclise yetişemiyecektir. (Handeler), (Raporla hastayım, diyor, sesleri) Onu da söyliyeceğim. 5 Temmuzdan 5 Teşrinievvele kadar üç ay bu zat hastalığından ve sairesinden bahsetmemiştir. Kendisine en son tebligat 5 Temmuzda iken ve o zaman vapura yetişemediğinden bahsederken nihayet ıskat edileceğini anlar anlamaz beş Teşrinievvelde rahatsız olduğuna dair bir telgraf çekiyor.

HAMDİ Ef. (Diyarbekir) — O da sümmettedarik.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Beş Temmuzdan beş Teşrinievvele kadar rahatsız değildi. Mademki, rahatsız değildi, niçin gelmedi? Yine pekâlâ bilirsiniz ki, bizim Nizamname mucibince bir mebus elli dokuz gün kadar gaybubet edebilir. Rica ederim, ben elli dokuz gün gaybubet etseydim, altmışıncı günü derhal ıskat ederdiniz. (Tabiî, sesleri) Bu, böyledir. O halde kanunun Ahmed Beyi, Kanunun Cami Beyi yoktur. Mademki bu adam Temmuzdan beri Divanın tebligatına vâkıf olarak, gâh vapura yetişememiş, gâh bilmem Teşrinievvelde hasta olduğunu bildiriyor. Divanın kararı muvafıktır. Bunun ıskatı lâzımgelir ve fakat Divanın kararında bir ciheti noksan gördüm, ıskatı lâzımgelir. Ya paralar ne oldu efendiler?

ALİ CENANİ B. (Gazianteb) — Hangi paralar?

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — İşin aslında bir paradan bahsolunuyor. Aslını bilmiyoruz ya. Bir para varmış, onun için Roma Mümessilimiz hesabını behemahal görmeli ve onu tesbit etmeli ve hattâ bana kalırsa bu hesabı bu zat veremezse hakkında başka türlü muamelei kanuniyeye de Hükümet tevessül etmelidir. Eğer istihbar gibi ise...

EMİN B. (Erzincan) — Şimdi hesap meselesi yoktur. Cami Beyin ıskatı meselesi mevzuubahistir. Meclis bir para vermemiştir. Onu Hariciye Vekâleti vermiştir. Hariciye Vekâleti müdafaa eder. Lâzımgelen muameleyi yapar. Bir arkadaşımız hakkında para çalmıştır, gitmiştir, demek hatadır, ayıptır. (Şiddetli gürültüler)

MUSTAFA B. (Tokad) — Ne ayıptır? Milletin parası çalınmıştır. Yağma mı var?

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Efendim, müsaade buyurun, ben Emin Beye cevap vereyim. Bendeniz alınan paranın miktarından da bahsetmedim.

HAKKI B. (Van) — Divanın haberi yok paradan.

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Dedim ki, para almış diyorlar ve hattâ Emin Bey dahi esnayı musahabede bunu bana söylemiştir.

EMİN B. (Canik) — Hayır, hiçbir zaman, Cami Bey meselesi aramızda mevzuubahsolmamıştır. Zatıâliniz mağlûbolacağınızı hissettiğiniz zaman zaten Efendi Hazretleri şöyle buyurmuştur, dersiniz. O sizin âdetinizdir.

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Ya.. Âdetim midir? Bu hususta Heyeti Umumiyeye müracaat ediyorum. Cami Bey para almış, diyorlar.

EMİN B. (Canik) — «Diyorlar» lâfzı başkadır.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bunu hangi vekâletler göndermiş?

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Hulâsa bütün rüfekaya müracaat ediyorum.

EMİR Pş. (Sivas) — Her rasgelen adama böyle söz denemez... Bunu Hükümet göndermiştir.

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Efendim, müsaade buyurun, neticeyi dinleyin.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Parayı Hükümet vermiştir.

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Müsaade edin. Belki Hükümet vermiştir. (Gürültüler)

Beyefendiler, para meselesinin aleyhinde mi bulunacağım acaba? Dinleyiniz bakalım. Ben bu adamın namusunu muhafaza ediyorum. Diyorum ki; bu adam para almış, diye hususi söyliyeceğimize ve bu adamın namusunu lekeliyeceğimize iş tetkik edilsin ve hakikat meydana çıksın. «Cami Bey para almış» diyorlar. (Kim söylüyor?, sadaları)

Böyle söylüyoruz; siz de söylüyorsunuz; ben de... Asıl namus meselesi; para almış mı, almamış mı? Bunu tebeyyün ettirmek lâzımdır.

Saniyen : Cami Beyin mebusluktan ıskatı lâzımgelir. Efendiler, buna da bir şey diyemezsiniz ya!

REİS — Beyefendiler, Divanı Riyasetin kararı, Cami Beyin mebusluktan ıskat edilip edilmiyeceğinin Meclise arzına dairdir. Arkadaşlarımızdan birkaç tane söz istiyen de var. Araya bir de para meselesi girmiştir. Fakat para meselesi için bir müzakere yoktur.

Cami Beyin mebusluktan ıskatını kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Bey, yanlış bir mesele var. İskat için tâyini esami ile sülüsanı ekseriyeti âra lâzım.

BESİM B. (Kastamonu) — Yanlış.. Olamaz.. Sülüsanı ekseriyeti âra lâzımdır.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Reis Bey tâyini esami ister...

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Bu mesele, tâyini esami ile reye konmak lâzımgelir... (Gürültüler) Bir mebusun ıskatı öyle sözle olmaz, efendim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Müsaadenizle arz edeyim. Efendiler malûmuâlileri ıskat, Kanunu Esasinin maddei mahsusa ve sarihası mucibince olmak lâzımdır.

HASAN B. (Trabzon) — Nısabı müzakere Kanununda sarahat vardır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Müsaade buyurun. Kanunu Esasinin maddei mahsusası veçhile bir zat uhdesinden mebusluk hakkını nez'edebilmek için sülüsanı ekseriyet lâzımdır.

HASAN B. (Trabzon) — Hayır hayır...

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Öyledir, öyle...

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Müsaade edin de arz edeyim. İskat meselesi öyle reyi işari ile olamaz. İskat meselesi müzakere edilmek lâzımdır. Maddei mahsusa da gayet sarihtir. Bir mebus iki ay bilâmazeret devam etmezse ıskat olunur diyor. (Mâzereti var sadaları) Şimdi bunun hilâfını, yani Cami Beyin iki ay devam etmediğini kim inkâr edebilir? Fakat efendiler ne yaparsanız yapınız, Kanunu Esasinin o ahkâmını muhafaza etmek lâzımdır.

HASAN B. (Trabzon) — Bunun Kanunu Esasiye taallûku yok.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Bu mesele, Nısabı müzakere Kanunu mucibince hallounacak bir meseledir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Efendiler Nısabı müzakere Kanunu bir usul öğretiyor; yani «Şu hususta bir mebus ıskat olunur.» diyor. Demek iki ay Meclise devam etmiyen de ıskat edilebilir, bir cürüm işliyen de ıskat edilebilir. Yani bu, bir sebeptir.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Ademidevamından dolayı...

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Ademidevam da bir sebeptir. Bu, bir sebebolmak itibariyle Kanunu Esasinin, 79 ncu maddesi olacak galiba, onun ahkâmını muhafaza etmek lâzım ve her halde tâyini esami şarttır. Meclise bilâmâzeretin iki ay gelmiyen mebus ıskat edilebilir. Bunun hilâfında söz olamaz. Yalnız her halde Kanunu Esasi ahkâmını icra etmelidir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Usulü müzakereye dair söz istiyorum.

REİS — Usulü müzakere için birçok söz istiyen var.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Efendim Heyeti Celilenize arz olunan ıskat meselesi; Kanunu Esaside zikrolunan ıskat meselesi değildir. Kanunu Esasideki ıskat meselesi; 79 ncu madde olacaktır, zannederim. Gayet sarihtir. Mebusandan biri siyasi bir cürümden dolayı ittiham olunursa onun ıskatı için sülüsanı ekseriyetin ârasına müracaat olunur. Nısabı müzakere Kanunundaki ıskat meselesi ise başkadır. Karahisarı Sahib Mebusu Hulûsi Efendi mebusluktan ıskat edilmek lâzımgeldiği zaman reyi işari ile ıskat edilmiştir. Zannederim ki, mebuslar arasında tefavüt ve tefevvuk olamaz : «Bu Cami Beydir, öteki Hulûsi Efendidir.» denemez. Hulûsi Efendinin ıskatı reyi işari ile kabul edilmiş ve iş resmiyete geçmiştir. Cami Beyin de ıskatı reyi işari ile olmalıdır. Hattâ Reis Bey Makamı Riyasetten demiştir ki; Cami Beyin ıskatı meselesinde ne para meselesi, ne de başka bir mesele mevzuubahistir. Bu adam sekiz aydan beri Meclise gelmemiştir. Mademki kanunun sarahatine rağmen sekiz aydır Meclise devam etmiyor, Divanı Riyaset de meseleyi Heyeti Umumiyenin kararına arz etti ve Heyeti Umumiye de reyi işari ile ve ekseriyeti azîme ile Cami Beyin ıskatını kabul etmiştir. Şu halde muamele bitmiş demektir. Konya Mebusu Arif Efendi hakkında da aynı muamele olmuştur.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Arif Efendi Konya değil; Karahisar Mebusu Hulûsi Efendi.

ZİYA HURŞİD B. (Devamla) — Sonra bu işte de yanlışlıklar yapacağız. Mesele bitmiştir.

EMİN B. (Erzincan) — Nısabı müzakere Kanununda «İki ay bilâmazeretin Meclise devam etmiyen bir mebus ıskat olunur.» diyor. Bu doğrudur... Halbuki Câmi Beyin Meclise devamsızlığının ne kadar müddet olduğunu anlamak için okunan kararı iyi dinlemek lâzımdı veya tavsiye ederim bir daha okunsun. Câmi Bey buradan bir vazifei resmiye ile Roma'ya gitmişti. Bilâhara Hükümet vazifesine hitam verdi ve vazifei resmiyesine hitam verdikten sonra Cami Beyin orada kendi zamanına aidolan muamelâtı bizzat

kendi tarafından görmesi zarureti varmış. Bu zaruret dolayısiyle orada kalmış. Şimdi okunan Divanı Riyaset kararı mucibince de bu adama tebligat yapılmış ve Cami Bey de buraya gelmek için ve ilk vapura yetişmek üzere hazırlanıyormuş. Fakat o esnada hastalanmış bu adam bir gaibi gayrimezun değildir. Bilâmazeretin Meclise gelmemiş de değildir ki böyle ıskatına karar verelim. Bu adamdan biz bir tabip raporu istemek zaruretindeyiz. Biz bu zatın ıskatına karar verirsek ve kendisi de yarın kalkar buraya gelirse ve bize bir tabip raporu irae ederse ve mazereti meşruası tahakkuk eylerse o zaman ne olacak ne diyeceksiniz?

HASAN B. (Trabzon) — Havaya yürüyorsun Emin Bey.

EMİN B. (Devamla) — Hiç de havaya değil... Bu zat, bilâhara mazereti meşruaya istinadederek bir tabip raporu ita ederse ne olacak? Soruyorum. Sonra Kanunu Esasinin 79 ncu maddesi mer'idir. O maddede diyor ki...

HASAN B. (Trabzon) — Bu meselenin ona taallûku yok...

EMİN B. (Devamla) — Çok taallûku vardır, Hasan Bey! Bu meseleyi böyle teamül olarak kabul edersek yarın eminol, senin de benim de başımıza gelir. Binaenaleyh mazereti meşruasını tahakkuk ettirmek için, Cami Beyden bir tabip raporu istemek lâzımdır. Tabip raporu gelirse bir mesele yok demektir. O adam da mebustur.

İSMAİL ŞÜKRÜ Ef. (Karahisarı Sahib) — Divan kararı reye konmuş ve kabul edilmiştir, tekrar müzakereye hacet yoktur.

REİS — Müsaade edin rica ederim. Usule dair arkadaşlar söz alıyorlar. Fakat buraya çıkınca esasa dair söz söylüyorlar. Rica ederim, meseleyi reye koyduk ve ekseriyetle Divanın kararı kabul edildi.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Efendi; reye vaz'ınız usulsüz olmuştur.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Reyi işari ile bir mebus ıskat edilemez.

REİS — Şimdiye kadar ıskat ettiklerimiz mebus değilmiydi efendi? Bu niçin usulsüz olsun efendim?

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Efendi, esasa dair söz istiyen arkadaşlar varken; siz evvel beevvel müzakerenin kifayetini reye koyacaktınız. Müzakerenin kifayeti kabul edildikten sonra da asıl mesele reye vaz'edilecekti. Bunları yapmadınız. Binaenaleyh müzakerenin kifayeti reye konmadan reyi işari ile ıskatı kabul etmek usulsüzdür.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Gayet ağır bir ceza veriyoruz. Kanunda bilâmazeretin kaydı vardır. Halbuki bu adamın mazereti var..

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Eğer Nizamnameye tevfikı muamele yapmak lâzımsa - ki lâzımdır - bir kere meseleyi ruznameye almak iktiza ederdi. Ne ise. Meclisi Âli bu kararın müzakeresine başlamakla ruznameye almış oldu. Ancak mesele hakkında cereyan eden müzakerenin kifayet ve ademikifayeti takarrür etmek için evvelâ bir rey almak icabederken bu olmadı, yapılmadı ve kifayeti müzakere reye konmadığı halde zatı meselenin reye konması Nizamnamenin sarahatine mugayirdir. Binaenaleyh Nizamnamenin sarahatine mugayir olan bu muamele nâtamamdır ve bu muameleyi ikmal etmek için müzakerenin devamı zarureti vardır. Onun için bendeniz arz ediyorum ki mesele henüz bitmemiştir ve müzakerenin...

HASAN B. (Trabzon) — Mesele bitmiştir.

HAKKI HAMİ B. (Devamla) — Rica ederim, daha meselenin lehinde söz söylenmemiştir. Yalnız aleyhte bir zat söz söylemiştir.. Söz söyliyecek varsa gelir burada söyler. Sonra efendim rica ederim. Hatayı mucip karar vermiyelim, ayıbolur. Onun için gümrükten mal kaçırır gibi niçin istical ediyoruz? Bir mebus ıskat ediyorsunuz. Efendiler bir mebus, bugün Heyeti Aliyeniz arasında bulunan bir mebus, bütün milletin vekâletini haizdir. Bunu Meclis kabul ederken nasıl elekten geçirircesine tetkikat yaparak alıyorsak ıskat ederken de böyle bir buçuk kelime ile ıskat edilmez. Tahkik ve tâmik edilmek lâzımdır.

VEHBİ B. (Bitlis) — Edilenler nasıl edilmiştir? Soruyorum.

HAKKI HAMİ B. (Devamla) — Muhaberatın müşkülâtı karşısında belki mazeretini tamamen iblâğ edememiştir. İsticalde mâna yoktur. Bugün ıskat ile beş ay sonra ıskat arasında bir fark yoktur. Yalnız bir fark vardır ki; bugün yapacağımız bir hatayı beş ay tashih edemezsiniz. Beş ay sonra eğer bu zatın ıskatı haketmiş olduğu anlaşılıyorsa o vakit ıskat edilebilir. Onun için bendeniz diyorum

ki; mesele gayriusuli olarak reye vaz'olunmuştur. Müzakereye devam edilmesini teklif ediyorum.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Bendeniz esas mesele hakkında mâruzatta bulunacak değilim. Fakat Meclisi Âlinizin müzakeresine arz edilen bir meselenin usulü müzakeresine dair elimizde Nizamnamei Dâhilimiz mevcuttur. Her hangi bir mesele reye vaz'edilecek olursa elimizdeki Nizamnamei Dahilî mucibince onu evvelâ bir ruznameye almak lâzımgelir. Farz edelim ik, ruznameye almadık, müstacelen müzakeresini kabul etmek suretiyle müzakeresine başlanılan bir meselede birçok arkadaşlar o meselenin leh ve aleyhine söz aldığı zaman evvel beevvel bu sözlerin kifayet ve ademikifayeti reye vaz'edilmek lâzımgelir. kifayeti Meclisçe kabul edildikten sonra esas mesele reye vaz'edilmek lâzımgelir. Üç. Dördüncü bir şık daha arz edeceğim; Divanı Riyaset Cami Beyin bu geçirmiş olduğu müddetlerden dolayı ıskatını talebediyor. Iskatın lüzum veya ademilüzumunu talebe hakkı yoktur. Çünkü Nısap Kanununun maddei mahsusasına istinaden Divanı Riyaset, o maddei mahsusanın kuyudatına nazarı dikkatini celbetmesi lâzımgelirdi. Orada diyor ki, (bilâmazeret bir senede iki ay devam etmiyen kimse müstafi addedilir.) ıskat etmiyor, kanunun ibaresi budur.

HASAN B. (Trabzon) — Bilâmezuniyet hocam!

MÜFİD Ef. — Bilâmazerettir, rica ederim kanunun aslı buradadır. Bilâmazeret.

HASAN B. — Bilâmezuniyet...

MÜFİD Ef. — Şimdi bir kanun vardır, okudum. Bir daha okuyayım. İşte Nısabı Müzakere Kanununun maddei mahsusası ki okuyorum Hasan Beyefendi dinlesin «Meclis âzasından senede iki ay bilâmazeret ve bilâfâsıla devam etmiyenler Heyeti Umumiye karariyle müstafi addolunurlar» diyor. Binaenaleyh Heyeti Umumiye bunun mazereti olup olmadığını tetkik etmeye mecburdur. Divanı Riyasetin hepimize tevdi etmiş olduğu müzekkerede şu suretle cevap verildi. Hattâ oradaki Roma Mümessilimizin, Celâleddin Arif Beyin bir tezkeresinde imâ ediyor ki, buradaki dâvayı bana tevdi ve tahmile lüzum yoktur. Cami Bey oraya gittikten sonra tekrar gönderilmek şartiyle gelsin işi görsün diyor. Sonraki cevabında da vapurdan bahsolunuyor. Bu mazeretler tetkik ettirilip tahakkuk ettirilmeden içinizden bir arkadaşınızın ceffelkalem, hiç hakkımız olmadığı halde ıskatı kararını vermek kadar bendeniz garip bir karar tasavvur edemiyorum. (Bravo; sadaları)

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Dört kere olmuş bir şey.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Dört kere de olsa kanunsuz yapılmıştır. Olamaz arkadaşlar. Binaenaleyh, Divanı Riyasetin vermiş olduğu bu müzekkere aidolduğu bir şubede tetkik olunduktan, orada mazereti tetkik edildikten sonra tesbit edilmesi lâzımdır.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — O Divana aittir.

REİS — Müfid Efendi Hazretleri «Ruznameye alınmadan müzakere olunduğundan dolayı usulsüz olmuştur.» diyor. Efendiler, cümlenize soruyorum; Divanı Riyaset kararları şimdiye kadar ruznameye alınıyor muydu? (Hayır, sadaları)

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Fakat muhtacı müzakeredir.

EMİR Pş. (Sivas) — Reis Bey Divanı Riyasetin de böyle ıskat kararı vermeye salâhiyeti var mıdır? Onu soruyorum.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Iskat tâbirini nasıl kullanıyor?

REİS — Meclise arz etmiştir.

HÜSEYİN AVNİ B. — Nasıl arz eder?

REİS — Müsaade buyurun, eşhasa aidolan meeslelerin burada okunup geçmesine dair Meclisin kararı vardır.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Reis Efendi af kararı okumuyoruz.

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. — Bu, bir aylık, iki aylık mezuniyet kararı değildir, mutlaka ruznameye almak lâzımgelir. Çok rica ederim, böyle olmalıdır.

REİS — Meclisin kararı vardır.

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Arkadaşlar, Cami Bey hakkındaki Divanı Riyasetin bu kararı Meclisi Âlinize arz edilirken bunun her halde usulü dairesinde müzakere edilmesinde hepimiz müttefikiz. Usulü dairesinde müzakere etmek için ve telâşa düşmemek için mutlaka bunun evvelâ ruznameye alınması lâzımgelir. (Gürültüler) Evet bir arkadaşa mezuniyet vermek muhtacı müzakere ve münaka-

şa değildir. Fakat bu mesele bir adamın bütün hayatında ehemmiyeti haiz ve mucibi teessür bir meseledir. Bir adam hakkında bilâmuhakeme, alelhusus kifayeti müzakere kararı verilmeden birdenbire böyle ıskat tâbiriyle bir karar vermek pek ağır bir şeydir. Binaenaleyh, bu, iki gün sonraya da kalabilir, niçin acele ediliyor? Anlamıyorum. Eğer maksat, tenevvür etmek ise, hakikaten muvafık bir karar vermekse o halde iki gün sonraya kalması lâzımdır.

MAZHAR MÜFİD B. — Bir sene bekledik, iki gün daha bekleriz.

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. (Devamla) — Sonra kanunda; «Bilâmazeret ve bilâfâsıla» deniyor. Ben iddia ediyorum ki; Cami Beyin mazereti vardır. Ve ispat eedceğim size... Fakat esasa dair söz söylemediğimden şimdilik sükût ediyorum. Cami Bey uhdesine aldığı vazaifin bir kısmını nakdi ile ve saire ile devretmiştir. Efendiler, eğer o cihetten Cami Bey buraya gelmiyor, deniyorsa, katiyen doğru değildir. Ben esasa dair söz söylediğim zaman ispat edeceğim. Ben usule dair söz söylüyorum. Binaenaleyh, Cami Bey hakkında verilen karar usulsüzdür ve bundan evvel böyle kararlar verilmiş ise bâtıldır. Bâtıl makıysünaleyh olmaz. Böyle karar vermek olamaz. Yeniden karar verilmelidir.

MAZHAR MÜFİD B. — Öyle ise üç mebusu geri getirmek lâzımdır.

YASİN B. (Gazianteb) — Efendim, mesele gayet sarihtir. Divanı Riyaset karar verirken Makamı Riyasette bulunan Vehbi Efendi bu zatın aleyhinde bulunuyorlardı. Bugün de Makamı Riyasette bulunmaları doğru değildir. Bitaraf bir reis bulunmalıdır.

FEYYAZ ÂLİ B. (Yozgad) — Hakikati gizlemekte Reisin ne mecburiyeti vardır? Ayıptır. (Şiddetli gürültüler)

YASİN B. — Ben söylüyorum, ispat ederim. (Ayak patırdıları) Müsaade buyurun, Divanı Riyasetten soruyorum.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Yasin Bey dediğiniz gibi olsaydı Divanı Riyasetten buradan hiçbir zatın bulunmaması lâzımgelirdi.

YASİN B. — Bu adam Nisanda buradan gitmiş, aradan iki ay, üç ay geçtikten sonra niçin evrakı Meclise gelmiyor da sekiz ay sonra geliyor? Sonra bu müzakereye vaz'edilirken esas hakkında söz istemiştik. Müzakerenin kifayeti reye vaz'edilmeden ve söz istiyenlerin hakkı kelâmı verilmediği halde Makamı Riyaset bu meseleyi usulsüz olarak reye vaz'etmiştir. Bu, hak ve hukuka taallûk eden bir meseledir. Bendeniz, Cami Beyin müdafii değilim. Fakat bir mebusun, yani milletin mümessili olan bir mebusun esasen gayrivârit ve haksız olan ıskat kelimesiyle.. (Haksızlık yoktur, doğrudur, sadaları) Böyle yarımyamalak, usulsüz müzakerat ile ve beş dakika içerisinde, Divanı Riyasetin verdiği karar da mucibi münakaşa iken ıskatına karar verilmiş olması usulsüzdür. Meclisi Âlinin de buna bir para meselesinden temayülâtta bulunarak karar ita etmesi hiç doğru değildir. Cami Bey sâkıt olabilir. Cami Beyın, Meclise devam etmediği için ıskatı doğrudur. Fakat böyle milletin vekili olan bir zat hakkında ve milletin hakkı hâkimiyetine taallûk eden bir meselede, Meclis usulüne, nizamına tevfik ederek ve beş on saat müzakere neticesinde ancak karar verilebilir. Böyle heyecanla bir hâkimiyeti ıskat etmek doğru değildir.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Efendiler mesaili hukukiyede bir düstur vardır. «Kavl ile cürüm ve ceza olmaz.» Bendeniz deminden beri tetkikat yaptım. Gerek Kanunu Esaside, gerekse Nısabı müzakere Kanununda (Iskat) kelimesiyle ifade edilebilir bir kelimei cezaiye görmedim. Kanunlarımızda mevcut ahkâm ve esasat dâhilinde hareket etmek mecburiyetinde bulunduğumuza göre, (Iskat) tâbiri kavaninimizde mevcut değildir. Binaenaleyh bu tâbir ile verilen karar lâğıvdır, yoktur. (Gürültüler) Rica ederim, varsa eğer, burada söyleyin. Kanunu Esaside böyle bir tâbir ve kelime yoktur. Kanunu Esasi mebusluğun zevalinden bahsediyor. Mebusluğun zevali, ceraimi âdiye ve siyasiyede nasıl olacağından bahsediyor. Kanun (Iskat) tâbirini almamıştır. Binaenaleyh kanunun almadığı bir kararı da cezaen bir arkadaşımıza veriyoruz, bu nasıl şey? Eğer maddei asliyeye tevfikı hareket edilecekse benim noktai nazarıma göre verilen karar doğru değildir ve lâğıvdır. Nısabı müzakere Kanununun üçüncü maddesine tevfikan arkadaşımızı müstafi addedecek isek bu mesele üzerinde tetkikat yapmak ve «Bilâmâzeretin» kaydına binaen arkadaşımızın mâzereti olup olmadığını anlamak mecburiyetindeyiz. Hu-

susatı mezkûreye dair hiç tetkikatta bulunmaksızın, gayet müstacel olarak görülecek mevaddan imiş gibi, gayet acele olarak reye müracaat edildi. Bu, katîyen doğru değildir. «Bilâmazeretin» kaydına çok dikkat etmek lâzımdır. Bu arkadaşımız bir seneye yakın bir zamandan beri Divanı Riyasetten davet edildiği halde esbabı adide serd ederek gelmiyor. Son cevabı da «Doktorlar, hareketime müsaade etmiyorlar» şeklindedir. Bu ister doğru, isterse yanlış olsun...

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Roma Mümessilimiz böyle yazmıyor ama.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Devamla) — Siz söz söylerken başkası söylerse bağırıyorsunuz. Rica ederim, silsilei kelâmımı bozmayın.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Celâleddin Arif Bey öyle yazmıyor dedim.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Devamla) — Rica ederim sözümü kesmeyin.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Tenvir ediyorum, fena mı?

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Devamla) — Beyefendiler Nısabı müzakere Kanununa tevfikı hareket için arkadaşımızın telgrafla serd ettiği mâzeretin tetkiki lâzımdır ve hakikaten şayanı nazar bir vaziyettir. Bir seneyi mütecaviz bir zamandan beri gelmemek hususu, mebus arkadaşlarımızın her birinin ayrı ayrı sormaya hakları olan bir meseledir. Buna itiraz etmiyorum. Ancak şekle itiraz ediyorum. Bir cürüm olmadıkça, ceza tecelli edemez ve kanunumuzda da musarrah olmadıkça... Binaenaleyh (Iskat) kelimesi kavaninimize girmemiştir. Nısabı müzakere Kanununa tevfikı hareket edilecekse - ki müstafi addedeceğiz - bunun için de mâzeretinin tetkiki lâzımdır. Arkadaşımızın mâzereti tetkik edilmedikçe böyle ceffelkalem ıskat şeklinde karar verilemez, verilen karar lâğıvdır.

İKİNCİ REİSVEKİLİ MUSA KÂZIM Ef. (Konya) — Efendim Divanı Riyaseti bu karara sevk eden saik, Cami Beyin yerine Roma Mümessilliğine Celâleddin Arif Beyefendinin intihabı ve vazifeye devamı tarihinden itibaren Cami Beyin vazifesinin hitam bulmasıdır. Cami Beyin, bir mebus sıfatiyle orada bulunduğu günden itibaren kendi kendine gelipMeclise iltihak etmesi veya resmen mezuniyet talebetmesi lâzım ve lâbüddü. Cami Beyin böyle bir müracaatı şimdiye kadar vâki değildir. Hiçbir zaman gerek telgrafla ve gerekse tahrirat ile Makamı Riyasete müracaat ederek mezuniyet talebinde bulunmamıştır ve hattâ mazeretini dahi dermeyan etmemiştir. (Bravo sesleri) Divanı Riyaset bunu düşünmüş ve bu düşünceyi de Heyeti Celilenizin ihtısasatından mülhem olarak düşünmüş ve demiştir ki; acaba gelmesinde bir mahzur varmıdır? Alâkadar vekâletlerden lâzım olmadığı halde Müdafaai Milliye, Hariciye vekâletleriyle Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetinden vazifesi dolayısiyle orada kalmasına lüzum var mıdır, infikâkinde mahzur var mıdır? Diye sorulmuş ve «mahzur yoktur» cevabı alındıktan sonra Divanı Riyasetçe kendisine, «Evrakı mevcudeyi Mümessil Celâleddin Arif Beyefendiye devrederek vazifenize iltihak ediniz» diye yazılmıştır. Celâleddin Arif Beyefendi de; «Bu dâvaların neticesi biraz meşkûk gibi gözüküyor, beni bu iş ile teşrik etmeyiniz, Cami Beyefendinin Büyük Millet Meclisine iltihakından sonra kendisine hususatı mezkûreyi halletmek üzere münasip bir müddet mezuniyet veriniz, bu işleri kendisi halletsin. Yani oraya varsın, vardıktan sonramezuniyet verin, buraya gelsin, kendi bu işleri görsün.» diyor ve buna beni karıştırmayın diyerek dahadoğrusu kendisini teşrik etmek istemiyor. Cami Beyin bir işarı yok. Ben hastayım dememiş, «Bu dâvaları ben görmeden varırsam mahzur vardır. Şahsıma zarar vardır» dememiştir. Bunun üzerine tekrar kendisine yazıldı. «İşarı sabık veçhile evrakı deaviyi Mümessil Celâleddin Arif Beye devrederek Meclise gelin» diye yazıldığı halde el'an cevap gelmemiştir. En son kararı verdiğimizde, Adnan Beyefendinin şahsına gelen bir mektupta pasaport verilmiş, «Vardı, varıyor.» dedikten sonra gûya «Hastayım» demiş. Benim için, Cami Beyin müstafi addedilmesi meselesi veya ıskat edilmesi meselesi, son muhabere tarihinden başlamaz. Celâleddin Arif Beyefendinin Roma'ya muvasalatı tarihinden itibaren vazifesi hitam bulmuştur. Vazifesini bilen bir mebus için bu Meclise gelmek vazifei vicdaniyesi icabatındandır. (Alkışlar)

SOYSALLI İSMAİL SUBHÎ B. (Burdur) — Mâzereti varsa?

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Bildirmesi lâzımdı.

MUSA KÂZIM Ef. (Devamla) — Efendiler üç, dört defa muhabere yapılmıştır. Hiç değilse Meclisi Âliye bir defa olsun telgrafla veya mek-

tupla «Mazeretim var» demesi lâzım değil miydi? Ben mazurum demek istemiyen Cami Beyin mazeretini Meclis münakaşa etmeye mecbur değildir.

SOYSALLI İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Hariciye Vekâleti mazeretinden haberdardır.

MUSA KÂZIM Ef. (Devamla) — Divanı Riyasetin kararına gelince; Divanı Riyaset katî bir karar vermiş değildir. Heyeti Âliyenize vazifeten arz ediyor ve buna mecburdur. Sonra (Iskat) tâbiri kullanmış, (Müstafi) addedilmesi lâzımgelirdi mütalâaatına gelince; netice itibariyle Meclise devam edemez, demektir. Esasen ademidevamından dolayı bu karar verilmiştir. Yani bizzat müstafidir, bizzat sâkıttır. Mazereti varsa, geldikten sonra ispateder. Dinvanca bir mazereti yoktur. Binaenaleyh müstafi addi emeli ile tasviben Divan, Heyeti Celileye arz etmiştir. Kararı âlinize vaz'edildiğinde ret veya kabul etmek cihetleri reyi âlinize menuttur. Bundan evvel üç mebus, reyi işari ile Meclisi Âlinizce müstafi addedilmiştir.

REFİK B. (Konya) — Divanı Riyasetten bir sualim var.

MUSA KÂZIM Ef. (Devamla) — Ve esasen bu bir ceza değil, kendi hareketi ile kanunen müstafi addi lâzımgelir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sâhib) — Ama ıskat kararı verilmiştir. Onu tashih ediniz.

MUSA KÂZIM Ef. (Devamla) — Müstafi addedilmiştir deyin efendim. Divan onu kabul eder.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Divan kabul etmese de hakikatı hal kabul eder.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Iskat tâbiri yerine müstafi kelimesini kabul ediniz.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Divan kabul ediyor efendim.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Bir mebusun bilâmezuniyet iki ay devam etmediği halde müstafi addedilmesi bilâmâzeretin olmasına müstenittir diye kanunda sarahat mevcuttur. Divanı Riyaset, Cami Beyin mâzeretim vardır, diye müracaat ettiği halde ve elyevm de İtalya'da bulunduğuna göre mazereti olmadığını hangi esbab ile anlamıştır? Yani bunu anlamak... (Müzakere yoktur sesleri) Mazeretine velev ki bir mebusa yazmak suretiyle muttali olduğunuzu bir tezkere ile Meclise resmen bildiriyorsunuz.

HASAN B. (Trabzon) — iyi vallah, bu nasıl olur? (Gürültüler)

HAKKI HAMİ B. (Devamla) — Mademki böyle bir ittıla mevcuttur, Dvanı Riyaset nasıl böyle bir karar veriyor? Bu bir

İkincisi; kanunun (Bilâmazeretin iki ay) tâbiri bilihtiyar Meclisten infikâk edenlere aittir. Cami Beyefendi ise Hükümet tarafından vazifei resmiye ile gönderilmiş olmasına nazaran.. (Böyle sual olmaz sesleri) Emsali vardır efendim. Bir vakit iki arkadaşımız İtalya'ya memuren gittikleri..

TUNALI HİLMİ B. — Bu sual midir, nutuk mudur? Eğer nutuk ise kürsüye çıksın.. (Sen ne karışıyorsun? Sesleri)

TUNALI HİLMİ B. — Milletin vaktine acıyorum. Yazıktır, günahtır.

HAKKI HAMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar bunun gibi emsali çoktur. Bir vakitler iki arkadaşımız memuren İtalya'ya gitmişti. Onları Meclisi Âli ıskat etmek üzereydi. Fakat kendileri geldiği vakit mesele tamamiyle anlaşılabilmişti. Niçin Cami Bey hakkında da bu muameleyi yapmıyorsunuz? Bunlar da Cami Bey gibi memur değiller miydi? Soruyorum... (Gürültüler)

MUSA KÂZIM Ef. (Konya) — Müsaade buyurun, Hakkı Hami Bey diğer iki sual daha soruyorlar, cevap vereyim...

HAKKI HAMİ B. (Devamla) — Câmi Bey gelip de bâzı hususatını anlatması.. (Sıra ve ayak patırdıları) Vurun efendiler vurun, istediğiniz kadar vurun.. Fakat imha edemediğiniz bir şey varsa o da hakikat ve tarihtir. Elbette bir gün bu hakikat meydana çıkacaktır.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Reis Bey Câmi Bey hakkında beş Haziran tarihli kararı tahattur buyurun, hatırı âlinize getiriyorum. Bu karar, gelmedikleri takdirde müstafi addedileceğine dairdir ve aynı zamanda bu tebliğin son olması takarrür etmişti.

EMİR Pş. (Sivas) — Reis Bey, sualimiz var, söz verin.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Efendim istirham ederim, ortada bir mesele yoktur. Burada beş Haziran tarihinde verdiğiniz bir karar vardır. O kararın ittihazında denilmiştir ki; Câmi

Beye son olarak gelmesi hakkında bildirilsin. Gelirse gelir; gelmediği takdirde müstafi addedeceğiz, diye kararımız vardır. Bu kararı niçin hatırlamıyorsunuz?..

EMİR Pş. (Sivas) — Son bir tebligat yapılmaya karar verilmiştir. Yoksa müstafi addedileceğine dair bir karar verilmiş değildir.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Hüseyin Bey, o kararda bu tâbir yoktur. (Gürültüler)

REİS — Efendiler müsaade buyurun... Kifayet takrirleri vardır. Reye koyayım, ondan sonra sözlerinizi söylersiniz...

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir.

«Iskat» kelimesinin «Müstafi addiyle» kelimesine tebdilini teklif ederim.

Lâzistan
Ziya Hurşid

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir.

Ruznameye geçilmesini teklif ederim.

21 Teşrinievvel 1338
Adana
Zamir

Riyasete

Müzakerenin kifayeti ile meselenin reye vaz'ını teklif ederim.

Bolu
Tunalı Hilmi

REİS — Efendim kifayeyi reyinize koyuyorum.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Tâyini esami takriri var efendim.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Demek ki demin verilen karar hata imiş...

REİS — Evet hata imiş, bende imiş hata. Bu kürsüye çıkan insan her şeyden münezzeh değildir. Rica ederim, hata olabilir.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Reis Bey sözleriniz zapta geçsin kâfi...

REİS — Müzakerenin kifayetini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın, ekseriyeti azîme ile müzakerenin kifayeti kabul edilmiştir.

REİS — Şimdi takrirler var. Onları okuyacağız. Dinliyelim.

Riyaseti Celileye

Câmi Beyin ıskatı hakkındaki kararın usulsüz, ve ıskat kelimesinin gayrikanuni bir şekilde olmasından Câmi Beyin müstafi addedilip edilmiyeceğinin müzakere edilmesini teklif ederim.

21 Teşrinievvel 1338
Gazianteb
Yasin

Riyaseti Celileye

Câmi Bey hakkında verilen ıskat kararı Nısabı müzakere Kanununun sarahati ifadesine mugayirdir. Binaenaleyh Câmi Bey hakkındaki karar Nısabı müzakere Kanununa tevfik edilmek için müstafi addedilmelidir. Kararın olsuretle tashihini teklif eylerim.

Karahisar Sahib
Mehmed Şükrü

Riyaseti Celileye

Heyeti Umumiyenin bugünkü kararı veçhile Câmi Beyin sıfatı mebusiyeti zâil olmuştur. Ancak kavanini mevcudede ıskat tâbiri mündericolmadığına göre Nısabı müzakere Kanununun hükmü sarihi dairesinde ıskat yerine müstafi kelimesinin ikamesiyle kararın o suretle tashihini arz ve teklif eylerim.

21 Teşrinievvel 1338
Dersim Mebusu
Abdülhak Tevfik

Riyasete

Cami Bey hakkındaki teklifin tâyini esamiyle reye vaz'ını teklif eyleriz.

21 Teşrinievvel 1338

Kastamonu		Erzincan
Abdülkadir Kemali		Mehmed Emin
Kastamonu		Bitlis
Besim		Yusuf Ziya
Kırşehir		Kângırı
Cevdet		Behçet
Karahisarı Sahib		Kırşehir
Mehmed Şükrü		Müfid
Kayseri	Siverek	İçel
Âtıf	Mustafa Lûtfi	Mehmed Sâmi
Kângırı	Amasya	Bitlis
Tahir	Mehmed Ragıb	Hüseyin Hüsnü
Siird	Gazianteb	İstanbul
Mehmed Kadri	Yasin	Şükrü
Konya		
Arif		Osman

REİS — Efendim şimdi okunan takrirleri birer birer reyinize koyacağım.

Riyaseti Celileye

Aydın Mebusu Câmi Bey limazeretin henüz Meclise iltihak edemediği cihetle kendisine son defa olarak bir ay daha katî mühlet ita ve keyfiyetin Roma Mümessilliği vasıtasiyle tebliğ edilmesini teklif ederim.

18 Teşrinievvel 1338

Burdur Mebusu
İsmail Subhi

REİS — Efendim şu takriri kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Reis Bey bendenizin takriri on beş imzalıdır. Okunmağa hacet yoktur, Cami Bey meselesinin tâyini esamiyle reye vaz'ını teklif ediyoruz.

ALİ CENANİ B. (Gaziantep) — Takrir on beş imzalı ise tâyini esami mecburidir.

REİS — Cami Beyin meselesini tâyini esamiyle reyinize koyuyorum. Müstafi addedilmesini kabul eden beyaz, etmiyen kırmızı rey istimal edecektir.

Efendim reyini istimal etmiyen arkadaşlar lûtfen reylerini istimal buyursunlar. Arkadaşlar rica ederim Celseye hitam vermedik. Müzakereye devam edelim beyefendiler.

Efendim âra tasnif edilmiştir. Reye iştirak eden Âzayı kıramın adedi yüz yetmiş bir. Muamele tamam, kabul yüz yirmi altı, müstenkif on dokuz, reddeden otuz. Şu halde Câmi Bey müstafi addedilmiştir.

8. — SUALLER

1. — Cebelibereket Mebusu Faik Beyin, Trakya'daki İslâmı ahaliye karşı Rum çeteleri tarafından ika olunan mezalime dair Hariciye Vekâletinden sual takriri

REİS — Efendim Cebelibereket Mebusu Faik Beyin, Hariciye Vekâletinden bir sual takriri var. Hariciye Vekâletine gönderiyoruz.

2. — Ertuğrul Mebusu Mustafa Kemal Beyle arkadaşının, Düşman tarafından tahribedilen Bilecik ve havalisi için sekiz yüz bin lira tahsisat verilmesine dair kanun teklifi

REİS — Ertuğrul Mebusu Mustafa Kemal ve Halil Beylerin teklifi kanunisi var, Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

9. — MAZBATALAR

1. — Büyük Millet Meclisi idare memurlarının, Meclis memurininden askere gidenlerin maaşatı karşılığı olarak Meclis bütçesine zamaim icrasına dair teklifi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

REİS — Efendim geçen gün silâh altına alınan Meclis aklâmındaki memurların maaşlarına dair olan mazbata reye konmuştur. Yüz yirmi bir reyle mazbata kabul edilmiştir. İkinci defa olduğundan dolayı muamele tamamdır.

3. — Siverek Mebusu Mustafa Lûtfi Beyin, ecnebi bir memlekete gitmek üzere verilmiş olan mezuniyetin dairei intihabiyesine tebdil edilmesine dair takriri.

REİS — Siverek Mebusu Lûtfi Beyin bir takriri var. Onu okuyacağız. Dinliyelim.

Riyaseti Celileye

Meclisi Âli gözlerimin ecnebi memleketlerde tedavisi için üç ay mezuniyetime müsaade buyurmuştu. Şimdilik bâzı esbabdan dolayı tedaviden feragat ederek mezuniyetimin dairei intihabiyeme tebdil buyurulmasını arz ve teklif eylerim.

21 Teşrinievvel 1338

Siverek
Lûtfi

REİS — Efendim Siverek Mebusu Lûtfi Bey evvelce memaliki ecnebiyede gözlerinin tedavisi için mezuniyet almıştı. Şimdi memaliki ecnebiyeye gitmekten sarfınazar ederek memleketine yani dairei intihabiyesine gitmek istiyor ve mezuniyetinin o suretle tebdilini istiyor, anlaşıldı ya. (Kabul sadaları) Dairei intihabiyesine gitmesini kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

2. — Altın kaçakçılığından dolayı Kastamonu İstiklâl Mahkemesince gıyaben mahkûm olan Eşref ve Hâşim beyler hakkında İstida Encümeni mazbatası

REİS — Altın kaçakçılığından dolayı mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkında İstida Encümeni mazbatası var. Onu okuyacağız. Dinliyelim!.

RAGIB B. (Kütahya) — Reis Efendi Hazretleri evvelemirde ruznameye alınması iktiza eder.

MAHMUD SAİD B. (Muş) — Zaten ruznamededir.

RAGIB B. (Kütahya) — Reis Efendi ruznameye geçmezden evvel söz aldım. Memleketin hayat meselesi vardır. Ona dair söz söyliyeceğim. T

İstida Encümeni mazbatası

Altın kaçakçılığı maddesinden dolayı Kastamonu İstiklâl Mahkemesinden 5.II.1338 tarihinde aleyhlerine sâdır olan hükmü gıyabiye itirazen Ankara'da mukim Eşref ve Haşim imzalariyle Teşrinievvel 1338 tarihinde Riyaseti Celilelerine ita edilip encümenimize tevdi buyurulan istidanamede İnebolu tarikiyle merkezi ticaretleri olan İstanbul'a götürmek istedikleri Rus altınlarının İnebolu zâbıtasınca tevkif ve İstiklâl Mahkemesi nezdinde gıyaben cereyan eden muhakeme neticesinde bir sene hapsiyle beraber tevkif olunan altınların men'i ihracı hakkında bir kanun olmamakla beraber olbapdaki müzakere sırasında Maliye Vekilinnin Meclisi Âlide vukubulan beyanatında işbu Rus altınları (750) kuruş kıymet takdir olunmuş ve binaenaleyh emtia nev'inden bulunmuş olduğu dermeyan edildiği ve binaenaleyh İstanbul'un merkezi ticaretleri olmasına ve Rus altınlarının İstanbul'a men'i ihracı hakkında bir kanun olmamasına mebni hükmü gıyabii vâkın keenlemyekûn addiyle ref'i ve meblâğı mezkûrun kendilerine iadesi lûzumu beyan ve iddia olunmaktadır. İşbu istida ile bu hususa mütedair olan evrak celp ve encümenimizde tetkik olundu. İstiklâl Mahkemesince ittihaz olunan kararın gıyabi olduğu ve binaenaleyh vicahen tekrar bir muhakeme olunması zarureti katiyei kanuniyeden bulunduğu derkâr olup İstiklâl mahkemeleri hakkında Meclisi Âlice ahiren kabul edilmiş olan tarihli Kanun ahkâmına nazaran ise bu gibi hususatın mahakimi Adliyeye aidiyeti tedvin ve tâyin edilmiş bulunmakla hükmün ref'iyle keyfiyetin mahkemei aidesine tevdii zaruri görülmüş ve Rus altınları hakkında Meclisi Âlide cereyan eden müzakerat esnasında bunların muayyen bir kıymet vaz'olunmuş emtia nev'inden ad ve itibarı lâzımgeleceğine dair Mailye Vekâletinin vukubulan ifadatının mahkemei aidesince hini muhakemede tetkik edileceği tabiî bulunmuş olmakla müstedilerin ikamet etmekte oldukları Ankara Hâkimliğine tevdi edilmek üzere işbu istida ve evrakı hükmiyenin maateferruat Adliye Vekâletine tevdiine müttefikan karar verilerek Heyeti Umumiyeye arz olunur.

Teşrinievvel 1338

İstida Encümeni

Reisi	M. Muharriri	Kâtip
Erzurum	Kayseri	Muş
Mustafa Durak		Abdülgani
Âza	Âza	Âza
Esad	Arif	Kângırı

REİS — Efendim buna mütaallik bir de takrir vardır.

Riyaseti Celileye

Encümenin mütalâası meseleyi tamamen tenvir ediyor. Kanun aşikârdır. Tekrar muhakeme hakkı olmadığı esasen mutazarrır olan müstedilerin zararını idame edecektir. Hükmü gıyabinin Meclisi Âlice ref'iyle icrayı adalet edilmesini teklif ederiz.

Tokad	Muş	Yozgad
Rifat	Abdülgani	Feyyaz Âli
Genc	Siird	Siverek
Celâl	Hacı Mustafa	Sırrı
Bayezid	İçel	Mardin
Âtıf	Ali	Esad
Yozgad	Kângırı	Bitlis
Bahrî	Ziya	Hüseyin Hüsnü
Genc	Hâkkâri	Ergani
Haydar	Mehmed Tufan	Mehmed Emin
Van	Dersim	Afyon Karahisar
Hakkı	Mustafa	Mustafa Hulûsi
Genc	Gümüşane	Siird
Okunamadı	Mustafa	Mehmed Salih
Siverek	Bitlis	Adana
Okunamadı	Vasfi	Zamır
Adana	Diyarbekir	Antalya
Abdullah	Hamdi	Mustafa
Erzincan	Muş	Kayseri
Mehmed Emin	Kasım İzzet	Ahmed Hilmi
Oltu	Dersim	Batum
Yasin	Abdülhak Tevfik	Edib
Bayezid	Kırşehir	Mardin
Mehmed	Yahya Galib	Derviş
İçel	Kırşehir	Kângırı
Ali Haydar	Cevdet	Tahir
Kângırı	Kayseri	Siird
Tevfik	Âlim	Kadri

Genc	Erzurum	Ergani
Ali Vâsıf	Asım	Nüzhet
Kastamonu	Ergani	Erzurum
Hasan Sabri	Rüştü	İsmail
Van	Malatya	Kırşehir
Tevfik	Garib	Rıza

İSTİDA ENCÜMENİ REİSİ DURAK B. (Erzurum) — Efendiler bendeniz İstida Encümeni namına itirazda bulunuyorum. Bundan yedi sekiz ay evvel bir zamanda bura tüccarlarından Haşim ve Eşref beyler İstanbul'a gittiklerinde beraberlerinde bir miktar Rus altınları getirmişler. Vapurda Rus altınları polisler tarafından ellerinden alınmış ve kendileri İstanbul'da bulunduğu bir zamanda Kastamonu İstiklâl Mahkemesince kendileri birer seneye mahkûm edilmiş ve paralar da mal sandığına yatırılmış fakat hüküm gıyaben verilmiş. Esasen hükmün gıyabi verilmesi tabii hükmün keenlemyekûn addini icabeder. Buna şüphe yoktur. Bununla beraber Rus altınları zaten menedilen altın değildir. Menedilen altınlar Osmanlı altınıdır. Binaenaleyh Altın ihracı hakkındaki Kanunu okursak İstanbul'a altın ihracı memnu değildir. Memaliki Osmanye haricine ihracı memnudur. Altınların memaliki Osmaniye haricine ihracı memnu olduğuna ve zaten hükmün de gıyabi olmasına göre encümeniniz bunda hüküm göremiyor.

Çünkü Efendiler geçen gün de burada müzakere edildi. Müzakere esnasında Müfid Efendi buyurdular, kanun şöyledir. 1330 tarihinde İstanbul'da yapılmış bir kanun vardır. Kanunda diyor ki, Memaliki Osmaniye haricine Osmanlı altını çıkarması memnudur. Bunun için İstanbul'u Memaliki Osmaniye harici addedecek hangi hâkim vardır ki buna hâkim deyelim?

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Rica ederim, bu bahsi açmıyalım naziktir.

DURAK B. (Erzurum) — Nazik değildir ve doğrudur. Yani İstanbul'u Memaliki Osmaniyeden değildir diye İstanbul hakkında bir hüküm verecek bir hâkim bendeniz katiyen göremiyorum. Hattâ şurasını arz edeyim ki her hangi bir hâkim İstanbul için Memaliki Osmaniyeden hariçtir diye hüküm verecek olursa bendeniz de bu kürsüi muallâdan o hâkimin hiyaneti vataniye cürmiyle idamını talebederim.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — İyi ama idaremiz haricinde bulunan bir yere altın nasıl gider.

DURAK B. (Devamla) — Memleket bizimdir. Bunun için efendiler İstida Encümeniniz zaten keenlemyekûn olan bu hükmü haksız görerek bunun ref'ini Heyeti Umumiyenize mazbatasiyle arz ediyor. Artık ref'etmek veyahut mahkemei aidesine göndermek Heyeti Aliyenize ait bir meseledir.

RASİM B. (Elâziz) — Reis Efendi müsaade eder misiniz? Bir sual soracağım. Beyefendi İstanbul Memaliki Osmaniyeden hariç değildir. Buna şüphe yoktur. Şu kadar vardır ki geçen gün Meclisi Âlinin kabul etmiş olduğu karar da bugünkü Hükümetin vaziyetini dahi şey etmektedir. Çünkü Hükümet bugün dahi altın getirmeyi menediyor. Bugün hiçbir yolcu İstanbul'a altın götüremiyor.

DURAK B. (Erzurum) — Rica ederim, hüküm bir kanunla olur. Bana böyle bir kanun gösterebilir misiniz? Bu babda ne kanun ve ne de bir şey yoktur.

RASİM B. (Elâziz) — Şu halde Hükümet bunu muhafaza etmesin öyle mi?

DURAK B. (Devamla) —Müsaade buyurun. Efendim kanun Memaliki Osmaniye haricine çıkarmak suretindedir. Ben yine bu kürsüden milletin vekili olmak sıfatiyle söylüyorum, her hangi bir hâkim bu babda hüküm verirse ben bu kürsüi muallâdan o hâkimin hiyaneti vataniye cürmünden dolayı idamını talebederim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendiler, altın kaçakçılığı yapan ve yaptığı iddia olunan iki tüccar buradan daha hareket etmezden mukaddem Rus altınlarına Heyeti Celile bir kıymet takdir ederek bunların emtia hükmüne tenezzül ettiğini kabul etti. Şimdi bu adamlar Rus altınlarını emtia hükmünde olarak İstanbul'da bulunan ticarethanelerine götürüyorken İnebolu'da polisler tarafından derdest edildi. Malûmıâlileridir ki, altın kaçakçılığının en büyük saikı tevhidi meskûkat mucibince altınların harice ihracını menetmek olmuştur. Çünkü evrakı nakdîyemiz nazarı kanunda altın liraya müsavidir. Fakat Rus altınları emtia hükmündedir. O kanunun esbabı mucibesi bunun içerisinde dâhil değildir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Rus altını kâğıt mıdır? Altın mıdır?

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Rus altını emtia hükmündedir. Altındır. Fakat Osmanlı altınları gibi değil ve kıymeti yüz kuruş değildir. Mevcut kanunun esbabı mucibesinde Osmanlı altınları evrakı nakdiye ile müsavidir diyor Osmanlı altınının bu suretle çıkması menedilmiştir. Yani bu kanun bu şekilde yapılmıştır. Tevhidi Meskükât Kanunu bunu icabettirmiştir. Fakat Rus altınına gelince o zaman bile İstanbul'da Rus, İngiliz, Fransız altınları tedavül ederdi ve bunu kimse menedemezdi. Bu kanunun yapıldığı 1330 tarihinde ve otuzdan sonra Fransızların hattâ Rusların, İngilizlerin altınları tedavül ederdi. İhracı menedilemezdi bugün Rus altınlarına bizde bir kıymet konarak emtia hükmüne girmiştir. Onlar ziynet eşyası gibi emtiadır. Binaenaleyh hüküm değişmiştir. Rus altınlarının harice ihracı o kanunun esbabı mucibesinde dâhil değildir. Bu hüküm her halde muvafıkı mâdelet değildir.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Memaliki Osmaniyeden harice çıkmamak şartiyle.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Memaliki Osmaniye; bu, bir içtihat meselesidir. Bittabi hedef memleketimizdir. Nokta şudur. Efendiler onların bunu bilip bilmemek meselesi kendi içtihatlarına kalır. Yalnız düşünülecek nokta şu cihettir ki, bizim lirayı Osmani gibi, yüz kuruş kıymetinde, ihracında azîm bir zararı mucibolmaktadır.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Kardeşim bu; Af Kanununa dâhildir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Bu aftan sonradır. Af değildir. (Aftır sadaları) Bu; o Af Kanununa dâhil değildir, efendiler. Esasen bu muamele gıyabidir. Arkadaşlarımız bu takdirde hükmün gayrikanuni olduğunu nazarı dikkate alarak Heyeti Celilenize arz ediyor, bu hükmün ref'ini istirham ediyor, bendeniz de buna iştirak ediyorum.

Çünkü, Rus altınları o kanunun sarahati haricindedir. Yani altınların o esbabı mucibeye dâhil bulunmaması ve o kanuna dâhil olmayıp haricinde bulunması dolayısiyle emtia hükmündedir. Bu şekilde hükmün ref'ini bendeniz de istirham ediyorum.

REİS — Efendim, söz alan Müfid Efendi daha....

ALİ CENANİ B. (Gazianteb) — Bu gibi şeyler memleketin serveti umumiyesini ihlâl eder. Bendenize söz veriniz arz edeyim.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, İstida Encümeni Reisi Muhteremi Durak Bey biraderimiz encümen namına beyanatta bulunurken encümene tevdi edilen evrakı tetkik buyurduklarını ve bu hükmün muvafıkı mâdelet olmadığını ve bendenizin geçen gün bu kürsüden o esasta verilen hükmün muvafıkı mâdelet olmadığı hakkında söylediğim bir sözü delil olarak irat ve memleket haricine altın çıkarmak memnudur, İstanbul memaliki Osmaniye harici değildir, memaliki Osmaniyedendir ve binaenaleyh, hâkim böyle İstanbul'u memaliki Osmaniyeden hariç addederek ceza verdiyse, hüküm verdiyse ben o hâkimi hiyaneti vataniye ile itham ederim, buyurdular. Şimdi bendeniz zannediyorum ki; İstida Encümeninin karşısına böyle bir hâkim çıkıyor. Acaba İstida Encümeninde bu İstiklâl mahkemeleri aleyhinde mi tetkikat ve icraatta bulundular? Rica ederim, İstida encümenleri dâvayı şahsi ve istidayı şahsi ile kendilerine tevdi olunan umuru tetkik ile mükelleftir. Malûmuâlileri İstida encümenleri ashabı mesalih devaire müracaat edip de başka bir müracaat kapısı kalmazsa ve orada ihkakı hakka medar bulunmazsa o vakit İstida Encümenine müracaat eder. İstida Encümeni lâzımgelen tetkikatını yapar ve Meclisi Âlinize arz eder. Heyeti Umumiyenin kararını alır. Şimdi istida ile müracaat vukubulmuş ise o müracaata binaen istidanın mündericatı ya mahkemenin şahsından şikâyettir veyahut müştekiler hakkında yapılması lâzımgelen şeyin yapılmamasından dolayı alâ tarikılhikâye müracaattır. Bu müracaatın evvelemirde tetkiki icabederdi. Şimdi bendenizin anladığıma göre gerek bir takrirle talebedilen ve gerekse İstida Encümeninde tetkik edilen şey bir mahkemeden sudur eden hükmün muvafıkı kanun olup olmadığı hakkında tetkikat icrasıdır. Bendeniz öyle zannediyorum ki, İstida Encümeni hâkimlerin şahsından bir şikâyet vâkı olmadıkça bir sarahati kanuniyeye muhalefet vukubulmadıkça ve bu şikâyet hakkında Hükümetin noktai nazarını aidolduğu makamın noktai nazarını anlamadık-

ça karar vermez. Şimdi asıl burada nazarı dikkati âlinizi celbedeceğim bir nokta vardır.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — İstida Encümeni niçin bir karar veremiyor?

MÜFİD Ef. (Devamla) — Rüfekayı muhteremenin vermiş olduğu bir takrirle İstiklâl mahkemesi hükmünün ref'i talebolunuyor. İstiklâl mahkemesi hükmünün ref'i veya tasdiki geçenlerde de cereyan eden bir müzakereye binaen muhtelefünfihtir. Geçenlerde de Adliye Encümeniniz bu bapta âdeta müttereddidolduğunu ve iki zıt teklif karşısında bulunduğunu söylemişti. Fakat Heyeti Aliyenizin geçen gün izhar buyurduğu bir vaziyet vardır ki; o vaziyet İstiklâl mahkemelerinden sudur eden her hangi bir hükmün katî olarak südur etmesi; tetkikine mâni değildir. Muhalifi kanun ve muhalifi adil ve hak bir hükme tesadüf olunursa İstiklâl mahkemeleri Meclisi Âlinin bir mahkemesi olduğundan bunlar hakkında lâzımgelen tetkikatını yapar ve lâzımgelen mâdeleti yapar ve kararını verir, diye bir karar izhar buyurdunuz. Bu kararı da nazarı itibara alarak acaba İstiklâl mahkemesinden sâdır olan bu hüküm hangi encümende tetkik olunur? (Adliye Encümeninde sesleri) Sualin cevabı Adliye Encümeninde olduğu ekseriyetle tezahür ettiğinden...

CELÂL B. (Genc) — Bu gibi meseleler iki kere geçti Heyeti Umumiyeden. Teamül oldu.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Neden dolayı? Hangi kanuna tevfikan?

MÜFİD Ef. (Devamla) — Söyliyeceğim. Esas hükmün kanuna muvafakati noktai nazarından eğer bu evrak tetkik edilip de ref'i hükmü Meclisi Âli kabul edecek olursa onun Adliye Encümeninde tetkiki lâzımgelir.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Niçin? Hangi kanuna tevfikan?

MÜFİD Ef. (Devamla) — Kanun yoktur. Meclisi Âlinin karar ve taamülüne binaen.

ZİYA HURŞİD B. (Lâzistan) — Geçen gün gördünüz, böyle bir mesele İstida Encümeninden Adliye Encümenine gitti mi?

MÜFİD Ef. (Devamla) — Buradan söylersiniz.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Nizamnamei Dahilî var mı, yok mu?

MÜFİD Ef. (Devamla) — Hafız Mehmed Bey buraya gelir söylerseniz daha iyi olur.

REİS — Efendim rica ederim, hatibin sözünü kesmeyiniz.

HAFIZ MEHMED B. (Trabzon) — Peki. Reis Efendi, bana söz verirsen iyi olur.

MÜFİD Ef. (Devamla) — Efendim elimizde bir kanun vardır. Eldeki kanun İstiklâl mahkemelerinden verilen hüküm ya vicahen verilmiştir veya gıyaben sâdır olmuştur. Eğer İstiklâl Mahkemesinin hükmü vicahi ise onun hakkındaki sarahat başkadır. Şimdi İstida Encümeni Reisinin verdiği izahattan anlaşılıyor ki, bu hüküm gıyabidir. Gıyaben sâdır olmuş bir hüküm olmak münasebetiyle mahkûmun aleyhler gıyaben mahkûm edildiklerinden dolayı elde edildikleri zaman hükmün vicahen tekrar icrası lâzımgelir. Şu halde ortada hüküm yoktur. İstiklâl Mahkemesinin hükmünün ref'ini talebeden ve takrire imza koyan arkadaşlarımız ortada bir hüküm göstersinler ki, biz de bu hükmü bilelim. Ona göre bir karar verelim. Binaenaleyh mahkûmların istidasiyle hükümete veya Meclisi Âlinin mahkemesinden sâdır olan hükme itiraz edildikte hüküm; hükmü vicahiye tebeddül eder. Yani mahkemei vicahiyede kendilerinin yüzüne karşı sen şöylesin, böylesin hükmü verilmek lâzımgelir. Binaenaleyh Meclisi Âlinizin ortada tetkik edecek bir şeysi yoktur, bunu aidolduğu mahkemeye sevk etmek icabeder. Aidolduğu mahkemeye gelince, ortada İstiklâl mahkemesi tatili faaliyet etmiştir. O mahkemenin tatili faaliyetine binaen bunun sevkı lâzımgeleceği yeri düşünmek üzere Encümeni Adlinize tevdii keyfiyet buyurulması kanun, nizamname ve taamül iktizasındandır. Binaenaleyh bunun Encümeni Adliyeye gönderilmesini rica ederim.

İSTİDA ENCÜMENİ REİSİ DURAK B. (Erzurum) — Efendim Heyeti Aliye isterse Adliye Encümenine verir, isterse vermez. O başka mesele. Bendeniz onun için söz söylemiyeceğim. Bendeniz Müfid Efendi Hazretlerinin İstida Encümeninin böyle bir karar ittihazına salâhiyeti olmadığı ve bunun Adliye Encümenine aidolduğu hakkındaki beyanatına cevap vermek isterim. Müfid Efendi Hazretleri eğer Nizamnamei Dahilînin İstida Encümenine ait mevaddını okusaydılar çıkıp da bu kürsüde öyle söylemezlerdi. Bakınız Nizamnamei Dahilînin 131 nci maddesini okuyorum.

131 nci madde — Arzuhal Encümenine gelen

arzuhalleri birer birer tetkik ve üç kısma taksim eder.

Birincisi : Vükelâyı Devletin birine tebliğ olunmak icabeden.

İkincisi: Vükelâyı Devletin birine tebliğiyle beraber Heyeti Umumiyece tetkikine lüzum görülen

Üçüncüsü : Vükelâyı Devletten birine ve Heyeti Umumiyeye tebliğe şayan olmıyan arzuhaldir. Bir arzuhal üzerine ittihaz olunan karar arzuhalin sıra numarasiyle birlikte tahriren sahibine bildirilir.

132 nci maddeyi okuyorum.

132 nci madde — Meclisi Mebusana takdim edilen arzuhaller hakkında lüzum görüldüğü halde her hafta Arzuhal Encümenince arzuhallerin numarasını, sahibinin isim ve şöhret ve meskên ve hulâsaten istidasını ve encümence ittihaz olunan karar ile esbabı mucibei mücmelesini mübeyyin bir cetvel tanzim olunup nüsahı matbuası âzaya tevzi olunur. Encümence görülen lüzum üzerine hazır olanların ittihadı ârasiyle karar verdiği halde bir arzuhalin yalnız numarası, sahibinin isim, şöhret ve meskeniyle ittihaz olunan kararın cetvele derciyle iktifa caiz olur.

Sonra efendiler; 133 ncü madde:

133 ncü madde — Her mebus mezkûr cetvelin tevzi olunduğu günden bed ile bir ay zarfında Arzuhal Encümeninin bir arzuhal hakkında verdiği karar ne olursa olsun bunun Heyeti Umumiyede tetkik ve müzakeresini talebedebilir. Bu halde Arzuhal Encümeni mezkûr arzuhal için bir mazbata tanzim ve takdime mecburdur. Müddeti mezkûrenin inkızasından sonra encümenin mukarraratı kesbikatiyet eder. Heyeti Umumiyenin müzakeresine vaz'edilen arzuhaller hakkında icabederse nezaretten ve tevkil edecekleri rüesai memurinden biri istima olunduktan sonra ekseriyeti âraya müracaat olunur.

Bendeniz bilmiyorum. Encümenin salâhiyeti yokmuş, yapamazmış.. Ben bu sözleri anlamıyorum. Efendiler İstida Encümeni Meclisi Âlinizin müddeiiumumilik vazifesini ifa ediyor. Sonra efendiler verilen hüküm, gıyabi bir hüküm imiş. İstiklâl mahkemesinin hükmüymüş, İstida Encümenine gitmesine lüzum yokmuş, Adliye Encümenine gitmesine lüzum varmış... Neden? Adliye Encümeninde bulunan arkadaşlarımız başka encümenlerde bulunan arkadaşların sahibi ihtısas olmadıklarını mütahassısların yalnız Adliye Encümenine toplanmış olduklarını zannediyorlarsa hata ediyorlar, yanlış yapıyorlar. Her encümende mütahassıs arkadaşlarımız vardır. İstida Encümeni evrakı başka encümenlere sevk etmeye de salâhiyettardır. İsterseniz ona dair olan maddeyi okuyayım. İstida Encümeni başka encümene havaleye lüzum görmemiş, doğrudan doğruya bir mazbata tanzim etmiştir. Heyeti Aliyenize göndermiştir. Heyeti Celileniz kabul etmekte veya etmemekte ve başka bir encümene verip vermemekte tabiî serbesttir. Ona bir şey denemez. İstida Encümeni vazifesinden başka bir şey yapmamıştır.

REİS — Efendim kifayeti müzakere hakkında bir takrir var.

Karahisarı Sahib Mebusu Mehmed Şükrü Bey «Müzakere kâfidir.» diyor. Binaenaleyh; kifayeti müzakereyi reyi âlinize vaz'ediyorum. Kifayeti müzakereyi kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Şu mesele hakkında müzakerenin kifayesi kabul edilmiştir.

Şimdi efendim, İstida Encümeninin mazbatasında bir hükmün ref'i var, bir de Adliyeye yani aidolduğu mahkemeye tevdii var. Sonra diğer taraftan Adliye Encümenine tevdii teklif ediliyor.

Genc Mebusu Celâl Bey ve rüfekasının bir takrirleri var. Gıyabi hükmün ref'ini teklif ediyorlar. (Gürültüler) Müsaade buyurun efendim kabul edip etmemek elinizdedir. Şimdi hükmün re'ini reyi âlinize arz edeceğim. Hükmün ref'ini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın, kabul edilmemiştir. Adliye Encümenine tevdiini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın, Adliye Encümenine tevdii kabul edilmiştir. Encümene gidiyor.

2. — Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, istirdadedilen yerlerde müstacelen halli icabeden meseleler için beş encümenden intihabedilecek bir heyet teşkiline dair teklifi.

REİS — Efendim, istirdadolunan memleketlerimizden bu kere avdet eden Ragıb Bey arkadaşımız oralardaki müşahedatına dair Meclisi Âlinize bâzı malûmat arz edecektir dinliyelim.

RAGIB B. (Kütahya) — Muhterem arkadaş-

larım, bundan birbuçuk ay evvel Meclisi Âliden aldığım mezuniyet üzerine kahraman ordumuzun savleti hüdapesendanesiyle istirdadedilen memleketlerden Eskişehir'den itibaren İzmir'e kadar gittim ve oradan avdet ederek oralarda bâzı tetkikatta bulundum. Bu babda birçok müşahedatım vardır. Bunları huzuru âlinizde arz ile müstacelen yetişilmesi iktiza eden birçok fecayi vardır. Nazarı dikkati âlinizi bunlara celbi kendime bir vazife addettim. Efendiler, Eskişehir'de kısmen harik vukubulmuş; fakat şehir o kadar mutazarrır değildir. Halkda büyük bir zaruret mevcut değil.. Kütahya, Gediz, Simav kasabaları dahi harik vukubulmadığından dolayı istilâ esnasında o kadar bir büyük zarara uğramamışlardır. Vakıa onlar da büyük mezalim ve fecayi görmüşlerdir. Onu bilâhara arz edeceğim. Fakat bâzı köyler, Altıntaş gibi, Dumlupınar gibi Muraddağlarında bulunan Gediz'in birçok köyleri gibi yanmış, yıkılmış, hayvanatı kalmamış, ahalisi çırçıplak yerler de vardır.

Uşak'a gelince; Uşak pek büyük fecayi ile kısmen yanmıştır. Fakat köylerin hemen hayvanatı kâmilen sürülüp götürülmek suretiyle ahali çiftsiz bırakılmış ve çokları da yakılmıştır. Ancak Uşak'tan İzmir'e doğru giderken bütün yolun iki tarafında bulunan köyler kâmilen yanmış; Eşme, Salihli, Kasaba, Manisa'ya varıncaya kadar dikili taş kalmamış tâbirine mâsadak olacak derecede kül haline getirilmiştir. (Kahrolsunlar sadaları) öyle ki efendiler; bağ fidanlarına varıncaya kadar. İstilâ münasebetiyle, meşgul olması münasebetiyle bağlarına çıkamıyan halkın bağlarını dahi ateşliyerek kâmilen yakmışlardır. Yani böyle yer yer bağlar dahi yanmıştır.

Saniyen gerek Bozdağ'ının, gerek Manisadağının muhtelif ormanlarına ateş verilerek kâmilen ihrak edilmiştir. Biz, şimendiferle giderken ormanlarda yer yer vâsi harikler görüyorduk. İzmir'e vardım; İzmir'de pekçok meseleler mevcuttur. Ancak bu mesail, sırf iktisadi mesaildir, iktisadi mesailin halli, vaziyeti tabiiyenin avdetine mütevakkıf olduğu için bu mesail ile fazla uğraşamadım. Dönüp geri geldim. Şimdi efendiler ahali, hemen umumen son derecede mesrurdur. Evi yanmış, bağı yanmış, hısımı, akrabası şehidedilmiş, her şeyden mahrum, çırılçıplak koynundan müzeyyenatı tamamen alınmış. Fakat simasında bir eseri beşaşet var, bir sürur var. Bu sürur, düşmanın işgal müddeti esnasında icra ettiği mezalimden kurtulduğundan dolayıdır. Düşman o kadar mezalim icra etmiştir ki her şahsı her gün mükerreren öldürmüş ve diriltmiştir. Binaenaleyh elyevm düşmanın o zaman ika ettiği tedhişten, mezalimden yürekleri çarpan binlerce halk mevcuttur. Meselâ Gediz ve sair birçok kasabalarda halk saat on birden sonra hâlâ evlerinden çıkamıyor. Hâlâ yüreği çarpıyor. Düşman o kadar tedhiş etmiş, o kadar büyük mezalim yapmıştır. Bu mezalimden kurtulduğu için bütün servetinin mahvolduğunu düşünmüyor. Ancak Bihamdillâhitealâ düşmandan kurtuldum diyor. Fakat efendiler; bu sürur ve ibtihaç devreleri dahi nihayet bulmakta ve ihtiyaç devreleri başlamaktadır. Uşak'tan itibaren İzmir'e kadar olan -Ben Aydın cihetini bilmiyorum- Alâşehir hattı üzerinden gittim. Bütün kasaba ahalisi duvar diplerinde, ağaç gölgelerinde, kanaveçeden yapılmış çergeler içerisinde çok sefil ve çok perişan, pek ziyade acınacak ve insanın ciğerlerini yakacak bir vaziyettedir. Efendiler; iğne ve ipliğe, tuza muhtaçtır. Cebinde parası yoktur, çünkü soyulmuştur. Bir şeysi olmadığı halde iki mecidiyeye tuz almaya uğraşıyor. Zarureti o kadar çok, o kadar şedittir ki, eğer bir an için yetişilmezse ve bu ihtiyacatın önüne geçilmiyecek olursa, bu halk artık buralardan dağılacaklardır. Buralardan gittikten sonra da ne gibi perişanlık çekecekler, artık orasını siz düşününüz. Vilâyatı Şarkiyenin sevk edilmiyen üç bine yakın olan muhacirlerini, şuralarda, buralarda çobanlık ederek feci, felâketengiz bir surette kalan zavallıları gözünüzün önüne alın. Yarın bu halk emin olunuz ki, Konya'nın başındadır. Bu halk dağılacaktır, çünkü elinde bir vasıtası yoktur. Her şeye ihtiyacı vardır. Hükümetçe bu ihtiyacı tehvin edecek, bir iğne bile tevzi edecek hiçbir teşebbüs yoktur.

Bundan maada diğer birtakım mesail vardır ki; o mesaile de şu birkaç ay zarfında artık nihayet verilmek ve bundan sonra artık vesaiti harbiyeden mütevellit mesail kalmamıştır demek lâzımdır. Eğer böyle olacak olursa memleketlerde husumet silsileler teşkil ederek ahfada intikal edecek bir şekil alacaktır. Meselâ efendiler; Eskişehir'e gittiğiniz zaman göreceksiniz ki, sırf pek basit bir sebepten dolayı hâsım olduğu bir adam; bu adam Yunanlılarla kahvede tavla oynamıştır

diyor, derhal hapse tıkıyorlar. Bu adam filân kişiye kaşık gönderdi diyorlar, celbediyorlar, hapsediyorlar. Bu adam Yunan zâbiti gezerken yanbaktı diyorlar, derhal tevkif ediyorlar. Diğer taraftan Yunanlılarla birleşerek pek çok fecayi irtikâbetmiş olanlar vardır ki, halk bunların dahi velev hapsanede olsun mevcudiyetlerine razı olmuyorlar, cezayı sezalarını bulmalarını ezcan ve dil arzu ediyorlar. Diğer bir mesele daha vardır ki, o da; emvali metruke ve ganaim, emvali meşkûkedir - bu emvali meşkûke tâbirini ben ilâve ediyorum - yani ahaliyi islâmiyeye aidolup da birbirine karışan mallar. Bu mallar hiçbir suretle memleketin ve Hükümetin menafii dairesinde halledilmiyor. Gayet çirkin ve gayet fena bir surette birtakım komisyonlar vardır. Ahvale nüfuzedemiyerek yaptıkları şeyler hem Hükümetin hem de memleketin aleyhine oluyor. Bu mesail dahi mühim olmakla beraber bunun içerisinde çok seri ve çok müstacel halledilmesi icabeden mesail vardır. Ezcümle misâl olarak arz edeyim. Aydın'ın birkaç nahiyesi vardır ki, hemen İzmir incirlerinin ekserisi oradan gelir. Meselâ; Torbalı... Bu nahiyede bir yemiş bahçesinin sahibi müslüman imiş. Hizmetçisi de Hiristiyan imiş. Oraları Yunan işgal edince Müslüman kaçmış, o bahçeye Hiristiyan tasarruf etmiş. İki sene bunun mahsulünü almış üçüncü sene - ki bu sene, - sergisini sermiş. Bizim Ordu gelmiş Hiristiyan kaçmış. Bu sefer asıl sahibi olan Müslüman almış. Aldığı emir ve talimatı daima halkın aleyhine olarak tefsire müvekkel olan Hükümet memurları ne yapmıştır, biliyor musunuz efendiler? Vaktiyle bunu Hiristiyan topladığından dolayı Hükümet burasını emvali metrukeden addetmiştir. Hükümet bu incirleri mültezim namı altında birtakım cebabireye ihale etmiştir. Yüzde kırkını toplayıp alacak. Yüzde altmışını Hükümete verecek. Bunların ahalii islâmiyeye aidolduğunu bildiği halde kasden - kendisinin hissesi çok olsun diye - bu emvalimetrukedir diyor. Efendiler; bu incir muhiti çok dilsûzdur, insanı çok feci ahval karşısında bulunduruyor. Sonra efendiler; bu komisyon da yetişemiyor, mütaahhit de yetişemiyor, bu incirler ne oluyor? Biliyor musunuz? İncir çok nazik bir şeydir. Onun işlenmesi için birtakım devreler vardır. Bu günler geçerse incirler mahvolur. Vakti gelmiş, sergiler toplanmamıştır. Bu servetin mühim bir kısmı zayi olmuştur, çürümüştür. Sonra efendiler diğer bir mesele; Karahisar, Kütahya, kısmen Saruhan livasının kâffei hayvanatı Yunan ordusu tarafından sürülmüş İzmir önlerine götürülmüştür. Gerek inek, gerek beygir, gerek koyun, keçi ve gerek çift hayvanatı bunların kısmı mühimmi oralarda bulunan, yani Salihli'den ileride bulunan köylülerin eline geçmiştir. Gerek dağlarda ve gerekse oralarda köyleri yanmıyan köylülerin eline geçmiştir. Meselâ Manisa köylerinden yanmıyan yahut İzmir'e civar olan Torbalı köylerinden Ahmed Ağanın bir çift öküzü varsa Yunan ordusunun kaçarken terkettiği hayvanattan dahi almak suretiyle üç dört çift hayvan sahibi olmuştur. Ordu dahi bu hayvanattan eline geçirebildiğini muhtelif fırka merkezlerinde topluyor.

Fakat ne oluyor efendiler biliyor musunuz? Aydın, İzmir, Saruhan alıyor, asıl hayvanat sahibi olan köyler bir şey göremiyor ve belki de Hükümet bunda mazurdur. Çünkü oralar uzaktır. Bunlarla ordunun meşgul olması müşkül olduğundan dolayı onları meccanen İzmir, Manisa taraflarına, Aydın havalisine tevzi ediyor, şu suretle ne hâdise oluyor? En ziyade çiftçi muhiti olan mahallerin, Kütahya, Karahisar havalisinin köyleri tamamiyle çiftsiz kalıyor. Gelecek sene oralarda müthiş açlık olacaktır, müthiş felâket olacaktır. Maazallah her tarafı perişan olacaktır. İzmir'i besliyen buralar olduğu için, İzmir ziraat muhiti olmadığından dolayı orası da aç kalacaktır. İşte efendiler, maalesef şimdiye kadar yetişilmesi iktiza eden çok mesail vardı. Gerek Hükümetin, gerek Meclisin, gözlerimle gördüğüm ve şahidi olduğum birçok muazzam mesaile yetişememesinden dolayı hem memleket, hem de Hazinei Devlet çok büyük paralar kaybetmiştir. İzmir'de (Elli) milyon lira kaybolmuştur ve bunun büyük bir kısmı Yahudilerin elindedir. Çok fecidir, çok acıklıdır. Binaenaleyh efendiler bu, sırf Hükümetin ve Meclisi Âlinin fevkalâde vaziyete karşı seri ve fevkalâde tedabir ittihaz edememesinden ileri gelmiştir. Dün yapılacak iş vardı, yapılmamıştır. Hem Hükümet, hem millet çok zarar görmüştür. Bugün yapılacak iş vardır. Yapılmazsa kaybolacaktır. Yarın yapılacak iş vardır. Yarın yapılmazsa artık büsbütün kaybolacaktır. Çok âni ve seri bir surette bu muhite yetişmelidir. Bunlar çok büyük felâket içersindedir. Galibiz diye mağrur ol-

mıyalım. Eğer bu adamları öldürürsek - ki bunlar bu vaziyette ölüme mahkûmdur - memleketlerimizi kurtardığımızdan dolayı mağrur olmıyalım. Çünkü içersinde adam kalmadı veyahut kalanları da biz öldürüyoruz. Yani bu memleketlerin kurtarılması o kadar çok büyük kıymeti haiz olmıyacaktır.

Tam kurtuluş, o memleketin insanlarının kurtulmasiyle mümkündür. Yoksa o memleketlerde insanlar kalmaz. Yalnız dikili ağaçlar kalırsa o memleket, memleket değildir. Onun için Meclisi Âlinizden çok istirham edeceğim; meselâ şurada hatırıma gelen ve tasrif ettiğim bir şey vardır. Meclisi Âlinize meşhudatımı arz ediyorum ve kanaatimi de süylüyorum. Meclisi Âli her şeye takdimen ve her şeyden evvel üç gün zarfında bu mesaili fevkalâde addederek fevkalâde tedabir ile fiilen işe başlamazsa hem Hazineye ve hem millete çok yazık olacaktır. Bakınız efendiler; tasnif ettim; hiyaneti vataniye ve harbiye var; bu sırf cürüm. Sonra, emval ve ganaim meselesi var, sırf Yunan ordusunun malı olup Yunanistandan Anadoluya getirilen mallar. Emvalimetruke vardır ki, memleketi terk edip giden anasırı saireye aittir. Bir de emvalimeşkûke vardır ki, iki İslâm arasında şüpheli olan maldır. Meselâ Uşak yanmış, Uşak yanarken bir taraftan Yunanlılar otomobilleri yanaştırmışlar, ahalii İslâmiyeye aidolan malları mağazalardan aşırmışlar. Ahali gitmiş, bâzı mağazalardan mal almıştır. Bu suretle iki İslâm malı birbirine karışmıştır. Meselâ Yunan ordusunun gasbedip Torbalı havalisine döktüğü hayvanat doğrudan doğruya ahalii İslâmiyeye aittir. Ne ganaimdir, ne de emvali metrukedir. Yunanlılar bunu Torbalı'ya kadar taşımışlardır. Fakat Hasanoğlu Mehmed'in malı hangisi ve Hasanoğlu Ali'nin malı hangisidir? Tefrik etmek imkânsızdır. Bunları en çok muhtacolan yerlere tevzi etmek zaruridir. Vakıa ordu buna başlamıştır. Fakat ordu en ziyade muhtacolan yerlere hayvan verecek vaziyette değildir. Sonra bunların pek çoğu hükmen halledilecek mesaildir. Kazai meselelerdir. Bu dört meseleden sonra bir de idari mesail vardır. İaşe, ilbas, orman işi, iskân mesaili, inşaat, ziraat meselesi, iktisat meselesi. Şimdi efendiler; eğer Meclisi Âliniz bunları dahi fevkalâde addederek seri teşkilât yapar ve inşaat için lâzım olan adamları kullanır ve onlara vâsi salâhiyet verirseniz felâketlerin bir kısmını önüne geçmiş oluruz ve belki de bugün ölüme mahkûm olan 300 bin aç ve çıplağı - takriben söylüyorum - belki üç yüz binden fazladır. Efendiler bu kadar aç ve çıplağı kurtarmak lâzımdır.

Nasıl kurtaracağız meselesine gelince: Bu, çok nazik ve çok mühim bir meseledir. Zira İzmirde bankalar durmuştur. Muamele durgundur, muallâktır bu sebepten dolayı hiçbir müessese hali faaliyette değildir. Müessesatın faaliyette bulunmamasından dolayı para dönmüyor. Herkes, istirdattan sonra cebinde bulunan üç, beş kuruşu bu sürurlu zamanda sarf etti, yedi. Yerine yenisini kazanamıyor. Bu gayritabii hal devam ettikçe bu ahali çok müthiş bir felâket içerisinde kalacaktır. Çünkü alavera yoktur para dönmüyor. Bankaların bir an evvel açılması, müessesatı iktisadiyenin bir an evvel faaliyete getirilmesi, şirketlerin ithalât ve ihracatla alâka peyda ettirilmesi, çok mühim meselelerdir. Bu meselelerin dahi nazarı dikkate alınması iktiza eder.

Hulâsa efendiler; Devletin teşkilâtı hazırası - yani kaymakamları, malmüdürleri, tapu memurları gibi bugünkü teşkilâtı hazırası ahvali hazırayı idrak edemiyerek milleti felâketten felâkete sürüklerken, bugün; vaziyet gayritabiî olmak ve harbden mütevellit pek çok mesail bulunmak dolayısiyle - ahvali tabiiyedeki işin iki yüz misli daha ilâve ediniz. - Bu kadar çoğalış ve bu kadar şube peyda etmiş ve her halde dakikası dakikasına yetişip halledilmesi lâzımgelen mesaili nasıl idare edebilir? Buna imkân var mıdır? Mademki vaziyet gayritabiîdir. Bu ve bunun müstacelen halledilmesi lâzımgelir. Buna âni ve seri tedbirler iktiza eder. Meselâ; emvalimetrükenin bihakkin cibayeti için eğer iki milyon sarf ederek vâsi bir teşkilât yaparsanız, bugün elli milyon lira fazla tutmak ihtimali vardır. Fakat bunu yapmazsanız emvalimetrüke namı altında toplanan evlerin, dükkânların, eşyanın husule getireceği para belki satış memuruna bile yetişmiyecektir. Meselâ Eskişehir memurlarını söyliyeyim; Eskişehir'de 1333 senesinde yedi yüz hanenin emvalimetrukesi satılmıştır efendiler. Fakat nasıl satılmıştır? İnci, küpeler, altınlar, birçok müzeyyenat dâhil olduğu halde nasıl satılmıştır? Bir kömür sepetinin içerisine de sıkıştırılarak müzayedeye verilmiştir. Kömür sepeti on kuruşa satılmıştır. Fakat içerisinde dört yüz liralık inci de beraber on kuruşa satılmıştır. Fakat satılan emvalin bedeli, emvali-

metruke komisyonunun ücret ve masarifine yetişmemiştir. Hazine tazminat vermek suretiyle tamamlamıştır. Bu da böyle olacaktır. Rica ederim bu meseleye çok ehemmiyet veriniz. Zannetmeyiniz ki, memlekette emvalimetruke komisyonları iş görüyor. Zannetmeyiniz ki, ganaim komisyonları iş görüyor. Zannetmeyiniz ki, mutasarrıflar, valiler mesele ile alâkadar oluyor. Meselâ Alaşehir Kaymakamı Alaşehir halkını iskân etmiştir ve onları iaşe ediyor deniliyor.

Bunlar olmıyor, yapılmıyor, bu gibi şeyler hayalinizden bile geçmesin. Bu ahali açtır, çıplaktır, felâket içerisindedir. Perişandır. Kış takarrübetti. (çare sadaları.)

Arz edeceğim efendiler; çaresini; hepimiz bir günde düşünüp, bir an evvel yapacak insanlara tevdi edelim. Eğer biz âciz isek, o başka, çare demek ne demektir? Rica ederim, Büyük Millet MeclisiYunan ordularını kovdu da üç yüz bin kişinin derdine derman olmıyacak mı? Hissiyat ile, her hangi bir hususta kendi kanaati hilâfına hareket edecek bir arkadaş tasavvur edemem. İstirham ederim, arkadaşlar fevkalâde ahvalin fevkalâdeliğini nazarı itibara alalım. Fevkalâde tedabir ittihaz etmek mecburiyetindeyiz. Ancak bu fevkalâde tedabiri ittihazda gün değil, saat bile geçirmiyelim. Zaten matlubolan budur. Bir ay sonraya kalsa beyhudedir. Her şey olmuş bitmiş ve kış gelmiştir. Ortada bir şey kalmamıştır.

Şimdi bendenizin teklifim beyefendiler; hâtırıma gelen, mühim addettiğim dört mesele var ki; demin dahi arz ettim. Birisi; ganaim ve emvalimetruke ve meşkûke meselesi. Diğeri de hiyaneti vataniye mesailidir. Bu dört mesaili, kül halinde, kazai meseleler halinde telâkki etmekle beraber ziraat işini, iktisat işini, inşaat işini diğer bir mesele addediyorum. İdari iki mesele var. Bendeniz; bu sekiz maddede ikiye ayırdığım kazai mesailin bir an evvel ve fevkalâde surette halli için lâzımgelen tedabiri ittihaz için bir şekil düşündüm. Düşündüğüm şekil; bu meselelerin delâlet ettiği encümenler olmak itibariyle Muvazenei Maliye - çünkü; emvalimetruke vardır - İktisat, Dahiliye, Nafıa, Sıhhiye ve Muavenetı İçtimaiye encümenlerinden mürekkep bir heyet, şimdi bugün teneffüs esnasında birleşerek bu encümenlerden üçer zat intihabetsinler. Yirmi dört saat zarfında bu iş bitsin.

Malûmuâliniz bu mesele çok işlenmiştir. «İstiklâl mahkemeleri gönderelim» denmiştir. «Mahakimi fevkalâde gönderelim» denmiştir. Bu mesele pek çok işlenmiştir ve Meclisi Âlide buna dair az - çok malûmat mevcuttur. Sebk eden müzakeratta bu encümen; şu mesailin en kolay ve en seri bir suretle halli, neye mütevakkıf ise onu halletsin. Bendeniz de iştirak edeyim. Re'yelayn gördüklerimi ve halli iktiza eden mesailin nelerden ibaret olduğunu söyliyeyim. O encümenin yirmi dört saat zarfında vereceği mazbata Meclisi Âlide müzakere edilerek bir neticeye raptedilsin. Artık çok rica ederim, biraz da kanaatlerinizden fedakârlık etmek suretiyle; iki üç ay için şu müstacel mesaile yetişmek ve üç yüz bin acı ölümden kurtarmak için bunu halledelim. Bitirelim. Memleketler her an, her dakika bekliyor...

İstiklâl mahkemeleri hakkında oralarda edindiğim malûmat var efendim; onu da arz edeyim. Gerek mevkuf olup da şimdiye kadar hiç istic'abedilmiyerek maznun ve mücrim addedilenler ve gerekse bütün halk, dakikadan dakikaya İstiklâl mahkemelerini bekliyorlar. Namusum üzerine yemin ederim ki efendiler yalnız emvalimetruke üzerine çullanmış olan üç beş şahsı müstesna olmak üzere, ahalii umumiyenin - mevkuf olsun, gayrimevkuf olsun - kâffesi İstiklâl mahkemesini istiyor. Fakat mademki Meclisi Âlinin, İstiklâl mahkemesi aleyhindeki cereyanı tebellür etmiştir. Israr etmiyorum. Lâkin benim arzu ettiğim ve bütün memleketin pek ziyade arzu ettiği bir şey vardır ki o da; harbden mütevellit mesaili bir an evvel halledecek fevkalâde salâhiyeti haiz bir teşkilât, bir komisyon, bir memurdur. Bunu ne suretle yaparsanız yapın. Harbden mütevellit mesaili halle memur komisyon deyin, Anadolu heyeti deyin, Vilâyatı müstahlasa heyeti deyiniz, ne derseniz deyiniz fakat yetişin, teşkilât yapın, çünkü buralardaki mesaili Hükümetin teşkilâtı hazırası halle kâfi değildir. Bunlara yetişin. Efendiler; yalnız İzmir'de yapacağınız ufak bir teşkilât ve burada - bir iki ay zarfında - sarf edeceğiniz beş yüz bin lira, bir milyon lira Hazineye yirmi beş, otuz milyon lira bırakacaktır. Fakat bence en

ziyade mültezem olan mesele; Hazinenin çok kazanması, emvalimetrukenin çok olması, az olması değildir. Bugün; Uşak'tan itibaren İzmir'e kadar yanan, yakılan köylerin halkı; pek aç, pek çıplak, pek dilsûz bir manzara arz etmektedir. Bunlara bir an evvel yetişmelidir. Kereste meselesini, sonra hayvan meselesini halletmelidir. Açlığın önüne geçmek için icabeden tedabiri halletmelidir. Bugün; İzmir'den bir arşın basma geçmiyor. Bakınız efendiler, yevmiye iki bin balya - yalnız manifatura - çıkaran İzmir bugün bir top harice çıkaramıyor. Bütün köyler, şehirler yanmıştır. Basmaya çok şiddetle ihtiyaç vardır. Fakat bugüne kadar halledilmiyen ve ilâ yevmilkıyame halledilemiyecek olan bu emvalimenkule dolayısiyle güya kaçakçılığa meydan vermemek için bir arşın basma çıkmıyor. Halk kâmilen açtır. İğneden ipliğe kadar ihtiyacı vardır. Enziyade ihtiyacı olan, bu aç ve çıplak, ağaç gövdelerinde duvar kovuklarında, çergelerde yatmakta ve inlemekte olan bu halkır, yarın ölü yığınlarına inkilâbetmesi melhuzdur. Bunun önüne geçmek lâzımdır. Sözlerim birer hakikattir. Hiçbir hissiyatın tahtı tesirinde olarak söylemiyorum. Gördüğüm ve iştigal ettiğim hususatı arz ediyorum. Yetişiniz!... Uşak havalisinde bu aç kalan halka Allah aşkına biraz çift hayvanatı veriniz ve birer mesken tedarik ediniz, yetişiniz! yetişmek kudreti elinizdedir. Teklifim şayanı kabul görülür de bir şey yaparsanız febiha.. Olmadığı takdirde mesulün indellah kim olacağını ben bilmem.

REİS — Ragıb Beyefendi; Salâhaddin Beyefendi zatiâlinizden bir sual soracaklardır.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bendeniz Hükümetin bu mesail hakkında cevap vermesini talebediyorum. Bu, gayet mühim bir meseledir, arkadaşlarımızdan birinin de bu hususa dair takriri vardır. Ruzanmeye alınsın ve bir karar verilsin.

ABDÜLKADİR KEMALİ B. (Kastamonu) — Bu mesele ile yarın iştigal edelim. bugün vakit geçti.

REİS — Müsaade buyurun efendim; Riyasetin de bir söz hakkı vardır. Şimdi efendim; arkadaşımız Heyetinize berayı malûmat arz etti. Mesele pek mühimdir. Bunun hakkında bir takrir vardır. Bu takrir okunsun.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Efendim evvelce buna dair yetmiş imzalı bir takrir vermiştik. Ona mukabil iki lâyihai kanuniye geldi. Halbuki diğer mevad vardır. Bunlar Ragıb Beyin bahsettiği mevadda temas ediyor.

REİS — Efendim icabederse onu da birleştiririz, birleştirmek lâzımgelirse.

İSMAL SUBHİ B. (Burdur) — Arz ettiğim budur işte.

Riyaseti Celileye

Muvazenei Maliye, İktisat, Nafıa ve Dahiliye ve Sıhhiye ve İçtimai Muavenet encümenlerinden intihabolunacak zevattan mürekkep bir Encümeni Mahsus, istirdadolunan yerlerde müstacelen halli iktiza eden ve ahvali harbiyeden mütevellit bulunan bilûmum mesaili halledecek fevkalâde teşkilâta ait hususu yirmi dört saat zarfında tesbit ile Meclise tevdiini teklif eylerim.

Kütahya
M. Ragıb

REİS — Efendim bir kere meselenin bugünkü ruznameye alınması ve bugün müzakeresi teklif ediliyor. Evvelâ onu reyinize vaz'ediyorum. Şu meselenin ruznameye alınmasını kabul edenler lûtfen el kaldırsın, Kabul edilmiştir. Takririn birisinde her ne kadar Meclisin yarın tatil günü ise de mesele gayet mühim olduğundan dolayı bu mesele için yarın içtima edilmesi teklifi var. Yarın içtima edilmesini kabul edenler lûtfen el kaldırsın, yarın aynı saatte içtima edilmesi kabul edilmiştir.

Efendim Ragıb Bey de yirmi dört saat zarfında şu encümenlerden üçer zat içtima ederek, bu bir meselei ihzariyedir; yani bu mesele hakkında müdavelei efkârdır; hulâsa, hazırlansın diyor. Bunu da reyi âlinize vaz'ediyorum. Yarın içtima edildiği zaman bir esasın hazırlanması lâzımdır. Arkadaşlarımızdan fedakârlık bekleriz.

YUSUF ZİYA B. (Mersin) — Yarın içtima edilince buna hacet yok. Esasen Meclis burada müzakere edip karar verir.

REİS — Efendim ben reye koyarım, kabul edip etmemek sizin reyinizdedir. Efendim şimdi Ragıb Beyin teklifi veçhile dört encümenden üç âzanın içtimaiyle yarın alaturka saat sekize kadar demekki 18 - 20 saat arkadaşlarımız konuşur, kimleri intihabedeceklerse - fedakârlık ede-

ceklerine şüphe yoktur. - Sabahleyin erken içtima ederler, bunun için bir şey düşünebilirler. Bu veçhiyle bu takriri kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Bu da kabul edilmiştir.

Şu encümenler şimdi içtima edip ikişer üçer zat intihabederek şu işi bitirsinler efendim.

RAGIB B. (Kütahya) — Encümenlerin isimini de lûtfen söyleyiniz efendim.

REİS — Muvazenei Maliye, İktisat, Sıhhiye, Dahiliye, Nafıa encümenleridir..

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Beş dakika tatil olunsun, o sırada intihap yapılır.

REİS — Evet efendim; şimdi beş dakika teneffüs için Celseyi tatil ediyorum.

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,30

REİS — Birinci Reisvekili Vehbi Efendi Hazretleri

KÂTİP : Hakkı Bey (Van)

4. — İstirdadedilen yerlerdeki mesaili müstacelen tetkik etmek üzere izam edilecek heyete ait intihap

REİS — Efendim, Celse küşadedilmiştir. Bundan evvelki celsede tensibetmiş olduğumuz veçhile; Ragıb Beyin takririnde mezkûr encümenler, Encümeni Mahsus için âzalarını intihabetmişlerdir. Malûmuâlileri olduğu üzere insanlar meram ettiği takdirde ellerinden bir şey kurtulmuyor. Şimdi karar verdiniz ve elhamdülillâh derhal âzalar intihabolundu, geldi. Ben bu süratten tefe'ül ederek diyorum ki; herhalde bu arkadaşlar yarınki Meclis için iyi bir hazırlık yapacaklardır. (İnşallah sadaları) Şimdi Encümenin tezkerelerini birer birer okuyacağız efendim.

Riyaseti Celileye

Memaliki müstahlasa işlerine bakmak üzere teşekkül edecek Komisyonu Mahsusa İktisat Encümeninden Tevfik Rüşdü Bey (Menteşe), Şükrü Bey (Canik), Hilmi Bey (Bolu) intihabedilmiştir efendim.

İktisat Encümeni Reisi
Adana
Zamir

Riyaseti Celileye

İstihlâs edilen memalikimize dair müstakbel tedabiri tesbit edecek encümene, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümenince (Kozan) Fikret, (Bolu) Fuad, (Bursa) Operatör Emin beyler intihabedilmekle mâruzdur.

Sıhhife ve Muaveneti İçtimaiye Encümeni Reisi
Bursa Mebusu Adana
Operatör Emin Eşref
Bolu Bayezid
Dr. Fuad Dr. Refik
Lâzistan Genc
Abidin Haydar

Riyaseti Celileye

Vilâyatı müstahlâsa için teşekkül edecek Encümene, Muvazenei Maliyeden Hasib Bey (Maraş), Sâmi Bey (İçel), Ziya Hurşid Bey (Lâzistan) intihabolunmuşlardır.

Reis
Ali Cenani

Riyaseti Celileye

Memaliki müstahlâsa için lâzımgelen kanun lâyihasını ihzar etmek üzere teşkili Heyeti Umumiye kararı iktizasından olan Encümeni Mahsusa, Dahiliye Encümeninden Ahmed Hilmi Bey (Kayseri), Fikri Faik Bey (Genc), Avni Bey (Saruhan) intihabedilmiş olmakla arz olunur.

Dahiliye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri
Lâzistan Ahmed Hilmi
Esad

Kâtip		
Kayseri	Âza	Âza
Âtıf	Mehmed Midhat	Mustafa

Riyaseti Celileye

Kurtarılan vilâyetlerde ittihaz edilecek tedabiri idariye ve iktisadiye ve nafıa için encümenimizce Heyeti Umumiye kararı mucibince İsmail Subhi Bey (Burdur), Necib Bey (Ertuğrul), Edib Bey (Batum) un intihabedildikleri mâruzdur.

Nafıa Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Amasya	Burdur
Ömer Lûtfi	İsmail Subhi

REİS — Efendim, berayı malûmat arz olunuyor. Muvaffakiyetlerini temenni ederiz.

YUSUF ZİYA B. (Mersin) — Efendim, bu encümenin muvaffakiyetle iş görmesi için bu encümenlere tekabül eden vekâletlerden dahi birer memuru mahsusun iştirakini bendeniz teklif ediyorum. Yoksa encümenler kendi kendine bir iş yapamazlar (Muvafık sadaları)

REİS — Heyeti Vekile bu müzakereyi işitiyor. Onların da bu encümende hazır bulunmaları lâzımgelir.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Reis Bey bir noktayı daha ilâve edeyim. Hükümetin evvelce Meclise gönderdiği menhubata ve saireye ait levayihi kanuniye tekrar Hükümete iade edilmişti. Hükümet Reisi de müzakeratta bulunsun ve o mesail hakkındaki nıkatı nazarını da dermeyan etsin.

REİS — Fethi Bey bu encümenlerin tekabül ettiği vekâletlerden de birer kimsenin bu Encümeni Mahsusta bulunmasını teklif ediyorlar.

DAHİLİYE VEKİLİ FETHİ B. — Muvafık efendim.

REİS — Bu noktayı arkadaşlarla müzakere edin de yarın her halde encümende bulunsunlar...

DAHİLİYE VEKİLİ FETHİ B. — Peki efendim.

10. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, Ziraat makinalarında istimal edilmek üzere hariçten celbolunacak benzin, benzol, mazut, madenkömürü ile makina yağları, damızlık ve çift hayvanatı ve sairenin Gümrük Resminden muafiyetine dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye ve İktisat encümenleri mazbataları (2/216)

REİS — Efendim Ziraat makinalarında müstamel mevad ile damızlık hayvanatının Gümrük Resminden istisnasına dair birkaç maddelik bir lâyihai kanuniye var. Onun müzakeresine başlıyoruz.

Teklifin aslı :

Riyaseti Celileye

Esbabı mucibesini şifahen arz edeceğim. Zirdeki mevaddın müstaceliyetle kabulünü teklif ederim.

31 Kânunuevvel 1337
Kütahya Mebusu
Ragıb

MADDE 1. — Ziraat makinalarında istimal edilmek üzere hariçten ithal olunacak benzin, benzol, petrol, mazut, madenkömürü ile makina yağları ve istihsalâtı ziraiyenin tezyidine hadim damızlık ve çift hayvanatı ve göztaşı ve emsali mualecatı ziraiye Gümrük Resminden muaftır.

MADDE 2. — Birinci maddedeki mevaddın hini ithal ve istihlâkinde zaruri bulunan kontrol muamelesi Maliye Vekâletince zürraa asla mucibi müşkülât olmıyacak şekilde icra edilecektir.

MADDE 3. — Birinci madde mucibince bilâresim ithal olunan mevaddı ziraatin gayri hususata sarf edenlerden beş misli Gümrük Resmi istihsal olunur.

MADDE 4. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

MADDE 5. — İşbu kanunun icrasına Maliye ve İktisat vekâletleri memurdur.

Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

Ziraat makinalarında istimal edilmek üzere hariçten celbedilecek benzin, petrol, mazut, madenkömürü, gibi mevaddı müştaile ve mubayaa edilecek damızlık ve çift hayvanatı ve göztaşı ve emsali mualecatı tıbbiyenin Gümrük Resminden istisnasına dair Kütahya Mebusu Ragıb Beyin teklifi kanunisi encümenimizde mütalâa ve tetkik edildi. Haliharb sebebiyle hayvanatı bakariyeye noksan târi olduğu gibi geçen sene istilâi bir şekil alan vebaibakari sebebiyle hayvanatı bakariye kesbi nedret ettiğinden memleketin başlıca membai serveti olan ziraat duçarı inhitat olmaya

yüztutmuştur. Bu elîm hâdiseye çare olmak üzere memlekete buhar, gaz, benzin ile müteharrik alâtı ziraiye ithali iktiza eylemiş ve Ziraat Bankası birçok bizatihi müteharrik alâtı ziraiye sipariş eylemiş ve bunlardan yirmi otuz parçası yakınlarda Mersin'e çıkarak Adana'ya sevk ve zürraa tevzi edilmiştir.

Fakat benzin, petrol, benzol, mazut gibi mevaddı müştaile yüksek miktarda Gümrük ve İstihlâk Resmine tâbi olduğundan ziraat makinalarından istifade pek mahdut kalmakta ve ahali makina ile ziraatin hayvanat ile yapılan ziraatten pahalı çıktığından şikâyete başlamıştır. Şu suretle Kütahya Mebusu Ragıb Beyin teklifi kanunisi marulbeyan şikâyata çaresaz olacağından ve her ne kadar Gümrük ve İstihlâk Resminden cüzi miktar fedakârlık ihtiyar edilecekse de buna mukabil ziraatin tevessüünden ahalii memleket iktisabı servet eyliyeceği gibi hükümet de cibayet edilen âşardan halen telâfii mafat ve âtiyen fazla miktarda temini vâridat edeceğinden teklifi vâkı esas itibariyle şayanı kabul görülmüştür. Ancak teklifte dermeyan edildiği cihetle ziraat için celp ve ithal olunacak mevaddı müştailenin Gümrük Resminden istisnasını efrat eline bırakmak suiistimale meydan vereceğinden bu muafiyetten istifadeyi Ziraat Bankasına hasretmek ve Ziraat Bankası tarafından doğrudan doğruya ihtiyacı olan zürraa tezvi ve ita olunmak daha muvafık ve suiistimale mâni görüldüğünden teklif edilen kanun o şekilde tadil ve süiistimali mâni bâzı kuyut vaz'ı için de maddei mahsusa vaz'edilmiştir. Ziraat Bankasının ziraate mütaallik olarak hariçden celp ve ithal edebileceği mevad hakkında Heyeti Celilenin kesbi ıttılâ eylemesi zımnında Ziraat Bankasından celbeylediğimiz cetvel merbutan takdim kılınmış olmakla lâyihai kanuniyenin tadilâtı mâruza dairesinde kabulünü teklif eyleriz.

Reis		Mazbata Muharriri
Saruhan		Gazianteb
Reşad		Ali Cenani
Kâtip		Âza
Çorum		Sivas
İsmet		Rasim
Âza	Âza	Âza

Mevaddı kanuniye

MADDE 1. — İhtiyacatı ziraiye için çiftçilere tevzi ve ita edilmek üzere Ziraat Bankasının hariçden celp ve ithal edeceği damızlık ve çift hayvanatı ve makinalarda müstamel mevaddı müştaile ve makina yağ ve kayışları ve yedek aksamı ve kimyevi gübreler ziraatte müstamel mualecat ve mevaddı kimyeviye ve mayalar Gümrük Resminden muaftır.

MADDE 2. — Ziraat Bankası mevaddı müştaileyi yalnız ziraat makinası sahiblerine ve çift damızlık hayvanatiyle ziraatte müstamel mualecat ve saireyi bilfiil çiftçilik edenlere vermeye ve bunlardan ziraatten başka hususatta istimal edilmiyeceğine dair teminat almıya mecburdur.

MADDE 3. — Ziraat Bankasından aldığı mevaddı ziraatte istimal etmeyip de âhara satanlardan on liradan yüz liraya kadar cezayı nakdî alınır.

MADDE 4. — İşbu kanunun suveri tatbikıyesine dair bir talimatname neşredilecektir.

Madde 5. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meryülicradır.

Madde 6. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Maliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

İktisat Encümeni mazbatası

Ziraat makinalarında istimal edilmek üzere Ziraat Bankası vasıtasiyle hariçten celbedilecek benzin, petrol, mazut gibi mevaddın Gümrük Resminden muaf tutulmasına dair olan teklifi kanuni ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası tetkik olundu.

Teklifi mezkûr esas itibariyle ashabı ziraatin temini ihtiyacatını kolaylık ve ucuzluğu ve bilnetice ziraatimizin terakkisini istihdaf eylemekte olduğundan birinci madde bu suretle tadil olunmuş ve Heyeti Umumiyeye takdim kılınmıştır.

İktisat Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Menteşe	Antalya
Dr. Tevfik Rüşdü	Halil İbrahim
Kâtip	Âza
Adana	Aydın
Zamir	Tahsin

MADDE 1. — Tadili ihtiyacatı ziraiye için çiftçilere tevzi ve ita edilmek üzere Ziraat Bankasının hariçten celp ve ithal edeceği damızlık çift hayvanatı ve makinaları müstamel mevaddı müştaile, makina yağı ve kayışları, yedek aksamı, kimyevi gübreler ve ziraatte müstamel mevad ve mualecat her türlü rüsumdan muaftır.

MADDE 2. — Aynen.

MADDE 3. — Aynen.

MADDE 4. — Aynen.

MADDE 5. — Aynen.

MADDE 6. — Aynen.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Kastamonu) — Efendim, bu kanunun kabulü hakkında uzunuzadıya söz söylemeye lüzum yoktur. Bu bapta esbabı mucibede lâzım olan tafsilât mevcuttur. Yalnız maddelere geçildiği zaman söylenmesi lâzımgelen bir cihet vardır ki, onu şimdiden arz edeyim. Gümrükleri bilâkaydüşart açarak zürraa lâzım olan eşyayı kemali serbestî ile memlekete sokmak, kanunun takayyüdatına rağmen birçok suiistimalâta kapı açabilir. Binaenaleyh, birçok yolsuzluklara ve münasebetsizliklere mahal kalmamak için de bir çare vardır. Esasen bu işlerle meşgul olan bir daireyi - Ziraat Bankasını - bu işlerle alâkadar edersek mesele halledilmiş olur. Zürraa lâzım olan bu mevaddın getirilmesini Ziraat bankalarına havale ederiz ve bu suretle.. (Teklifte Ziraat bankaları kaydı var, sesleri) Ziraat Bankası kaydı yoktur.

YASİN B. (Gazianteb) — Var, var.

ABDÜLKADİR KEMALÎ B. (Devamla) — Hayır yok. Onun için bendeniz şöyle bir teklif yapıyorum :

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi âti tadilini teklif ederim.

Madde 1. — Zürraın tatmini ihtiyacatı için Ziraat Bankası vasıtasiyle hariçten celp ve ithal edeceği veya Ziraat Bankasının bu maksatla getireceği ilâh....

MUVAZENEİ MALİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ ALİ CENANİ B. (Gazianteb) — Efendim, bu kanunun aslı Muvazenei Maliye Encümeninden çıkmıştı. Rüfekamızdan bir zat, zürraın hariçten celbedeceği bu gibi emtianın Gümrük Resminden muaf olmasına dair bir teklifi kanunide bulunmuş ve Lâyiha Encümenince tetkik edildikten sonra encümenimize gelmişti. Encümen, doğrudan doğruya zürraın hariçten eşya celbetmesini ve bahusus ziraat makinalarından maada makina işlerinde de kullanılabilecek olan mevaddı müştaileyi celbetmesinin birçok suiistimalâta sebebiyet verebileceğini nazarı dikkate alarak bu emtianın ancak Ziraat Bankası vasıtasiyle getirtilmesini münasip ve muvafık gördü ve maddeyi de o şekilde tertibetti. Bilâhara İktisat Encümeni maddeyi biraz daha başkalaştırmış ve eşyayı birer birer tasrih etmiştir. Ve teklif ettiği birinci maddede, «Ziraatte müstamel mevad...» tâbiriyle hatır ve hayale gelmiyen birtakım eşyanın da Gümrük Resminden istisnasını icabettirecek derecede tadilâtta bulunmuştur. Binaenaleyh, encümeniniz evvelce teklif edilmiş olan maddenin aynen kabulünü teklif ediyor.

DURAK B. (Erzurum) — Efendiler bu hususta bir iki söz söyliyeceğim. Bu bapta Ziraat Bankasını tavsit etmek veyahut tüccaranı vasıta yapmak doğru değildir. Bu ithalin bütün bütün serbest bırakılması daha doğru olur. Çünkü her hangi bir şey kayıt altına alınmış ise onun yüzünden birçok suiistimalât olmuştur. Pek güzel bilirsiniz ki, bizim memlekette bulunan zürra bu işi tamamen meydana getirebilecek bir halde değildir. Bu işi büsbütün serbest bırakırsak suiistimale meydan vermemiş oluruz.

REİS — Efendim lâyihai kanuniyenin heyeti umumiyesi hakkında başka söz istiyen yok.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Müsaade buyurun Reis Bey. Rüsumat Müdürü Umumisinin burada olduğunu görüyorum. Onun da bu bapta mütalâasını alın... Bu meselenin aidolduğu dairenin müdürü burada bulunuyor. Bir kere onun da mütalâası sorulsun.

Dr. MUSTAFA B. (Kozan) — Efendiler ziraate ait bir kısım alât ve edevat ile bir de ziraat makinalarında kullanılan yağların Gümrük Resminden istisnası için bir lâyihai kanuniye müzakere ediyoruz. Bu mevad eğer Ziraat Bankası vasıtasiyle gelecek olursa gümrükten muaftır. Bu vasıta ile gelmiyecek olursa tabiî Gümrükten muaf değildir demektir. Acaba bizim Ziraat Bankası; her hangi bir şirket veya bir ferdi müteşebbis gibi, bu gelecek olan alât ve edevatı ve bilhassa makina yağlarını, aynı ucuzlukta getirtebil-

mek kuvvei iktisadiyesinde midir? Bendeniz öyle zannediyorum ki, memleketimiz içerisinde öyle müteşebbis zürra ve tüccar vardır ki; bunlar bu mevaddı kendi kendilerine daha ucuz getirtebilirler. Eğer maksat bu işe Ziraat Bankasının kontrolunu vaz'etmek ise, Ziraat Bankasını bu işe vasıta yapmaktansa bir kısım halka diyelim ki; her kim bu alât ve edevatı ve buna mütaallik makinalarda kullanacağı yağları, kendi ziraatinde kullanacağına dair Ziraat Bankasından bir vesika alırsa, o vesika ile getirteceği eşya Gümrük Resminden istisna edilir. Böyle bir kayıt kabul edersek kudreti teşebbüsiyeyi tenmiye etmiş oluruz. Maddei kanuniye elimde mevcut değildir ki, tadiline dair bir teklif yapayım.

HASİB B. (Maraş) — Efendim bu lâyihai kanuniye ile ziraat makinalarında müstamel mevaddın makina yağlarının Gümrük Resminden istisnası teklif ediliyor.

İkinci bir defa olarak; damızlık hayvanatının Gümrük Resminden istisnası talebediliyor. Bir müddeti muayene için ziraat makinalarının ve makinalarda istimal olunacak yağların Ziraat Bankası vasıtasiyle getirtilmesini anlarım. Fakat damızlık hayvanatını, Ziraat Bankası vasıtasiyle getirtmeyi anlamam. Her halde bu kanunu Ziraat Bankasına talik etmiyelim. Müzakere edelim. Bendeniz maddelere geçilmesini teklif ediyorum.

Dr. MUSTAFA B. (Kozan) — Şu maddeler yazılsın efendim.

ZAMİR B. (Adana) — Arkadaşlar bugünkü vaziyetimiz itibariyle bu kanunun memleketimiz için lüzumlu bir kanun olduğuna şüphe yok. Bu hususta tafsilâtı zait addediyorum. Binaenaleyh heyeti umumiyesi hakkındaki müzakereyi kâfi görelim. Maddelere geçelim ve maddeler üzerinde de birer birer fikirlerimizi söyler ve tashih olunacak nıkatı da tashih eyleriz.

RÜSUMAT MÜDÜRÜ UMUMİSİ KEMALEDDİN B. — Efendim zaten ziraat alât ve edevatı her kim tarafından getirtilirse getirilsin, Gümrük Resminden muaf olacağına dair evvelce bir kanun vardı ve bu kanun elde mevcuttur. Şimdi, bu ziraat alât ve edevatının yalnız Ziraat Bankası kontrolu altında getirilmesini takyidettiğimiz takdirde bu nokta, iki kanun arasında tezat teşkil edecektir. Şimdi mevzuubahsolan mesele, bu makinalarda istimâl edilecek mahrukat içindir ve bu kanun mahrukat meselesine aidolmalıdır. Yoksa Ziraat Bankası tarafından verilen vesaik ile her kim olursa olsun bu alât ve edevatı getirtecek olanlar hakkında kanunda sarahat vardır. Kimyevi gübrelere varıncaya kadar birçok mevad zaten muaftır.

RİFAT B. (Tokad) — Muaf olan şey için tekrar kanun yapmaya ne hacet?

REİS — Efendim Müdür Bey mühim bir mesele söylüyor, bu istisnaiyet evvelden vardır, diyor. Encümen bunun için ne diyecek?

ZAMİR B. (Adana) — Zaten maddelere geçildikten sonra mesele anlaşılacaktır.

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen yok, heyeti umumiyesini kâfi görüp maddelere geçilmesini kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüş ve maddelere geçilmiştir.

Madde 1. — Tadili ihtiyacatı ziraiye için çiftçilere tevzi ve ita edilmek üzere Ziraat Bankasının hariçten celp ve ithal edeceği damızlık çift hayvanatı ve makinada müstamel mevaddı müştaile, makina yağ ve kayışları, yedek aksamı, kimyevi gübreler, ziraatte müstamel mevad ve mualecat her türlü rüsumdan muaftır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendiler burada cem'i gayricaiz olan maddeler vardır.. Meseleâ alâtı ziraiye ile damızlık hayvanatı hiçbir vakit bir maddeye giremez. Bahusus İktisat Vekâleti bu bapta bir kanun teklif etmişti. O, mutlak olarak damızlık ve çift hayvanatının Gümrükten muaf olarak gelmesine dairdi. Kavanini Maliye Encümeni tetkik etti, nâmütenahi bir müddetle böyle bir kanun kabul etmedi. İki sene ile takyidedilerek bir lâyiha tanzim etti. Zannederim şimdi Heyeti Celileye gelmiş ve ruznameye girmiştir.

ZAMİR B. (Adana) — Kavanini Maliye Encümeninin de kararı vardır.

HÜSEYİN AVNİ B. — Diğer hususat esasen listede vardır zannediyorum. Bu da onlar içinde dâhildir. Yalnız mahrukat meskûtunanh olabilir. Binaenaleyh mahrukat meselesi mevaddı müzeyyele olarak çıkarılsa daha iyi isabet olur. Gerek çift ve gerek damızlık hayvanat için çıkan kanunun müzakeresiyle bundan tefrikını münasip görüyorum ve teklifimin kabulünü rica ediyorum. Kavanini Maliyede bu vardır. Bu suretle kabul edilirse biz bunu encümene alırız ve tefrik etmek ıztırarında kalırız. Belki Heyeti

Celile bu cihetı kabul buyurursa lüzum kalmaz, yok ısrar edecek olursa encümen alacaktır.

RÜSUMAT MÜDÜRÜ UMUMİSİ KEMALEDDİN B. — Efendim zaten damızlık hayvanat için de kanunu mahsus vardır. Bir kere Gümrük Kanununun 4 ncü maddesinin (salisen) olan maddesinde (ıslah ve teksiri hayvanat için kavanini mahsusa ile istisna edilmiş veya edilecek hayvanatı bakraiye ve ganemiye ve ma'ziye...) sonra efendim; memaliki ecnebiyeden ithal olunacak damızlık hayvanatın Gümrükten istisnasına dair kanunu muvakkat vardır. (Memaliki ecnebiyeden celbolunacak hayvanat damızlık için olduğu memurini fenniyeden tasdik edilmiş olan bilcümle hayvanatı feresiye, bakariye, ganemiye İthalât Resminden mafüvdür. (30 Teşrinievvel 1330) O halde bunun için bir kanunu mahsus vardır.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim öyle bir mesele karşısında kalıyoruz ki bunların kavanin ile zaten istisna edildiği müdür beyin okuduğu kanunlardan anlaşılıyor. Hangi kısım kanunlarda meskutunanh kalmıştır? Bunu anlamak için encümene verelim de bir yanlışlık karşısında kalmıyalım.

(Çok muvafık sadaları)

MÜFİD Ef. — Efendim bir nokta kalmıştır. Kavanini Maliyede böyle bir kanun derdesti müzakere olduğu için onunla birleşerek beraber müzakere edilsin.

ZAMİR B. (Adana) — Efendim asıl kanunun ruhunu teşkil eden mevaddı müştailedir. Çünkü bu mevaddı müştailenin bugün memleketimiz için ne kadar nâfi ve lüzumlu olduğunu söylemek zaittir. Bugün efendiler; memleketimiz, her tarafta zalim düşmanın istilâsı suretiyle haraba yüz tutmuştur. Elimizde vesaitimiz yoktur, kâfi miktarda hayvanatımız yoktur, bu işi görecek makinalardır. Halbuki bir sandık gaz, benzin üzerinden hiç olmazsa 3,5 - 4 liradan fazla Gümrük ve İstihlâk Resmi alınıyor. Bugün yazık değilmidir, bu memleketimizin toprağından istifade etmiyelim? Binaenaleyh encümen damızlık hayvanat için ısrar etmiyor ve bunu çıkarabiliriz. Fakat asıl bu kanunun ruhunu teşkil eden mevaddı müştailenin bir an evvel Gümrükten affını Heyeti Celilenizden rica ediyoruz.

Dr. MUSTAFA B. (Kozan) — Bir gün tehir edilse de mesele anlaşılsa daha iyi değil mi?

REİS — Efendim müsaade buyurun. Bir teklif var; deniliyor ki, bu mesele gibi Kavanini Maliyede bir kanun vardır. Bunların bâzıları orada dâhildir. Dâhil olan hangisi, haricolan hangisi tetkik edilmek üzere Kavanini Maliye Encümenine iadesini teklif ediyorlar. (Muvafık sadaları)

RAGIB B. (Kütahya) — Buna dair iki kelime söyliyeceğim efendim. Ziraatte kullanılan makinaların istihlâk edecekleri benzinlerin ve sairelerin Gümrükten affı için geçen sene iki üç maddelik bir lâyihai kanuniye teklif etmiştim, bu teklif geçen sene çok mühimdi, İzmit havalisinde benzine ve sair yağlara Resim fazla konduğundan dolayı makina celbedemiyorlardı, ahali traktör getiremiyordu. Bu sebepten dolayı geçen sene bu maddenin müstacelen Meclisten çıkması zaruri idi. Geçen sene bundan maatteessüf zürra istifade edememiştir. Geçen sene İzmit havalisi bu makinalardan istifade edememişlerdir. Çünkü makina yağı çok Gümrük tutuyordu ve bu suretle idare etmiyordu. Bir dönüm yer 175 kuruşa mal oluyordu. Şimdi bu sene dahi mevsimi ziraattir. Birçok yerlerden makina celbetmek için ahalide büyük bir hâhiş vardır. Bilhassa tahkikatıma nazaran Adana havalisinde, İzmit havalisinde, kıymetli miktarda traktör mubayaa edilecek ve memleketimiz bundan çok müstefidolacaktır. Şimdi, bir seneden beri encümenden çıkıp Heyeti Umumiyeye ancak gelebilen ve şimdiye kadar çıkamıyan bir şeyi tekrar encümenden encümene gönderip bu seneki mevsimi ziraati geçirirsek halka yazık olur. Onun için hiç değilse encümen bunu iki gün sonraki içtimaına kabul etsin ve encümene müstacelen gitsin ve artık bu seneki mevsimi ziraat dahi geçmesin. Bu kanunu bu hafta zarfında kabul ederseniz ne alâ, yoksa bir işe yaramaz.

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim bir noktayı Heyeti Celilenize arz etmek istiyorum. O da şudur : Müzakereye konulan mesele kâfi derecede tenevvür etmiştir. Bu hususta mütehassıs olan Rüsumat Müdürü Umumisi mevcudolan maddelerin hangisi olduğunu burada birer birer saymıştır. Onlar da ziraat makinaları kimyevi gübreler, makinaların yedek aksamı.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Ezbere gidiyor.

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. — Hayır ezbere değil, mevaddı müştaile ile makina yağları yoktur. Bu kadar müstaceliyetle Meclisin kabul edip getirdiği bir maddenin muhteviyatından kanun

olanları hakkında cerh edilerek bu noktai nazardan kabul etmek gayet sarihtir. Binaenaleyh bendenizce çiftçilere tevzi edilmek üzere Ziraat bankaları vasıtasiyle celbolunacak makina yağları ile makinalarda müstamel mevaddı müştaile ve mualecat her türlü rüsumdan muaftır, dedik mi hem mevcut kavanin ile tearüz etmez...

YUSUF ZİYA B. (Mersin) — Takrir veriniz efendim.

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Müsaade buyurursanız bunlar hakkında bir takrir veririm. Bundan maksat sühulet Meclisçe temin edilmiş olur. (Encümene sadaları)

YASİN B. (Gazianteb) — Rica ederim orada birleşsin. Beraber müzakere edilsin.

REİS — İki takrir vardır, okuyorum.

Riyaseti Celileye

Kavanini Maliye Encümeninde olan teklifi kanuni ile birleştirilerek tevhiden müzakeresi icra edilmek üzere bermucibi talep encümene iadesini teklif eylerim.

21 Teşrinievvel 1338
Maraş
Hasib

Riyaseti Celileye

İşbu teklifi kanuninin Kavanini Maliye Encümeninden çıkan diğer kanunla birleştirilerek bittetkik mevcudolan kavaninde dâhil olmıyan aksamın ithali suretiyle müzakeresini ve Kavanini Maliye Encümenine tevdiini teklif eylerim.

Kırşehir
Müfid

REİS — Efendim, takrirlerin ikisi de bir mealde demektir. Lâyihai kanuniyenin müstaceleten gelmek üzere Kavanini Maliye Encümenine tevdiini kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

MUSTAFA B. (Kozan) — Müstaceliyetten maksat kanun mühim olduğundan dolayı Pazartesi ruznamesine ithaline dairdir.

2. — 1338 senesi Muvazenei Umumiye kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

A — Sıhhiye Vekâleti bütçesi

REİS — Efendim ruznamei müzakeratımızda asıl müzakere edilecek mesele Sıhhiye bütçesidir. Ona başlıyoruz. Pazartesi günkü ruznameye ithal edilmek üzere gönderilmiştir. (Ekseriyet yok sesleri.)

Sıhhiye Bütçesi

F.	M.	Nev'i Muhassesat	1338 tahsisatı	Garbi Anadolu tahsisatı	Trakya tahsisatı	Yekûnu umumi
		Birinci kısım - İdarei merkeziye				
182		Maaşat				
	1	Vekâlet	1 200			1 200
	2	Heyeti Teftişiye	1 440			1 440
	3	Şuabatı İdare	3 732			3 732
	4	Müstahdemini müteferrika	648			648
		182 nci faslın yekûnu	7 020			7 020
183		Masarif				
	1	Meremet				
	2	Mefruşat ve demirbaş eşya	200			200
	3	Kırtasiye ve evrakı matbua ve neşriyat	3 000			3 000

F.	M.	Nev'i Muhassesat	1338 tahsisatı	Garbi Anadolu tahsisatı	Trakya tahsisatı	Yekûnu umumi
	4	Tenvir ve teshin	500			500
	5	Melbusat	120			120
	6	İcare	860			860
		183 ncü faslın yekûnu	4 680			4 680
		Birinci kısmın yekûnu	11 700			11 700
		İkinci kısım - İdarei Vilâyat				
184		Maaşat				
	1	Memleket Etibbası	91 200	5 106	2 200	98 506
	2	Memurini sıhhiyei seyyare	31 440	3 858	1 040	36 338
	3	Ketebe ve müstahdemîni müteferrika	23 136	1 260	1 296	35 692
		184 ncü faslın yekûnu	145 776	10 224	4 536	160 536
185		Masarif				
	1	Kırtasiye ve evrakı matbua	3 200	2 000	600	5 800
	2	Mahrukat	3 200	1 500	800	5 500
	3	İcare	4 500	1 000	500	6 000
	4	Mefruşat ve demirbaş eşya	500	2 500	300	3 300
	5	Seyyar etibba kolları eczayı tıbbiye esman ve nakliyesi				
	6	Taşra müessesatı sıhhiyesine muavenet	4 000	4 000	2 000	10 000
		185 nci faslın yekûnu	15 400	11 000	4 200	30 600
		İkinci kısmın yekûnu	161 176	21 224	8 736	191 136
		Üçüncü Kısımı - Masarifi umumiye masarifi mütenevvia				
	1	Ücreti içtimaiye				
	2	Cemiyeti tıbbiye muhassasatı	4 500			4 500
	3	Müfettişler yevmiye ve harcırahı	15 000	7 500	4 000	26 500
	4	Memurini sıhhiye harcırahı				
	5	Mecmuai sıhhiye beyiye ve sevkıyesi	10 000	10 000	2 000	22 000
	6	Meccani sülfato	35 000	25 000	3 000	63 000
	7	Emrazı sâriye ve istilâiye masarifi	500	200	100	800
	8	Nakliye ve bendiye				

F.	M.	Nev'i Muhassesat	1338 tahsisatı	Garbi Anadolu tahsisatı	Trakya tahsisatı	Yekûnu umumi
	9	Frengi mücadelesi	10 000		10 000	11 000
	10	İkramiye				
	11	Hayvan ve yem bedeli	36 000		1 500	37 500
		186 ncı faslın yekûnu	111 000	42 700	11 600	165 400
18		Masarifi müteferrika	3 000	1 000	500	4 500
		Üçüncü kısmın yekûnu	114 000	43 700	12 100	169 800
		Dördüncü kısım müessesat				
18		Maaşat				
	1	Hükümet hastaneleri	22 260			22 22 260
	2	Telkihhane	1 404			1 404
	3	Dâülkelp tedavihaneleri	1 836			1 836
	4	Bakteriyolojihane	2 616			2 616
	5	Kimyahane	1 152			1 152
	6	Tuzla Tahaffuzhanesi				
	7	Sıhhi Müze				
	8	Küçük Sıhhiye Memur Mektebi				
		188 nci faslın yekûnu	29 268			29 268
189		Masarif				
	1	Hükümet hastaneleri	30 000			30 000
	2	Telkihhane	4 000			4 000
	3	Dâülkelp tedavihaneleri	4 500			4 500
	4	Bakteriyolojihane	4 500			4 500
	5	Kimyahane	5 000			5 000
	6	Küçük Sıhhiye Memur Mektebi				
	7	Ebe yetiştirme masrafı				
	8	Sıhhi Müze				
	9	Karantinahane ve tahaffuzhaneler masrafı	10 000		2 000	12 000
		189 ncu faslın yekûnu	58 000	—	2 000	60 000
		Dördüncü kısmın yekûnu	87 268	—	2 000	89 268
		Beşinci kısım				
191		İnşaat ve tamirat	10 000	10 000	3 000	23 000
192		Devlet kinini	25 000	—	—	25 000

F.	M.	Nev'i Muhassesat	1338 tahsisatı	Garbi Anadolu tahsisatı	Trakya tahsisatı	Yekûnu umumi
193 c		Tahsisatı fevkalâdei şehrîye	319 201	28 440	11 864	359 505
193		Mazulîn maaşı	310	—	—	310
		Beşinci kısmın yekûnu	354 511	38 440	14 864	407 815
		Yekûnu umumi	728 655	103 364	37 700	869 719

REİS — Sıhhiye bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görülmüş, fasıllara geçilmişti. Şimdi 182 nci faslı okuyoruz. Dikkat buyurunuz

182		İdarei merkeziye - Maaşat				
	1	Vekâlet	1 200	—	—	1 200
	2	Heyeti Teftişiye	1 440	—	—	1 440
	3	Şubatı İdare	3 732	—	—	3 732
	4	Müstahdemîni müteferrika	648	—	—	648
		Yekûn	7 020	—	—	7 020

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Sıhhiye bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında müzakerenin hitam bulduğuna dair bir malûmatımız yoktur. Ne zaman müzakere edildi? Ve ne zaman karar verildi?

REİS — Zatıâliniz, mezun bulunuyordunuz. O zaman böyle bir karar verildi.

OPERATRÖ EMİN B. (Bursa) — Bendeniz hiç müzakere edilmemiş olduğunu haber aldım.

YUSUF ZİYA B. (Mersin) — Fasılların müzakeresine başlanması, heyeti umumiyesi hakkındaki müzakerenin hitam bulmuş olduğuna delâlet eder.

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Sıhhiye bütçesi hakkında evvelce vukubulan müzakeratta Sıhhiye Encümeni namına Operatör Emin Bey beyanı mütalâa buyurdular. Bendeniz de birçok mütalâat ve itirazat dermeyan ettim. Meclisi Âlice itirazatı vâkıa tasvibedilerek bütçenin encümene iadesi karargir oldu. Binaenaleyh fasılları hakkında müzakereye başlanmış ve ondan sonra encümene gitmiş bulunuyor.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Meclisi Âlinin bir kararı vardı. Vekâlet: Meclisi Âlinin kararı mezkûruna ne dereceye kadar tevfikı hareket etmiştir? İlk defa Vekil Beyefendi bu hususa dair izahat versinler.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. (Sinob) — Efendim, bendeniz burada bulunmadığım esnada Vekâleti Acizi bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında müzakere cereyan etmiş ve maddelere geçilmiş. Bu meseleyi daha ziyade encümen bilmektedir. Encümenin mazbata muharriri bey, rica ederim, izah etsinler. Çünkü Meclisi Âlice arzu buyrulan tadilât yapılmak üzere bütçe encümene gitmiştir. Encümen ise o tadilâtı yapmıştır. Meclisi Âlinin Sıhhiye Encümeni, tetkikatta bulunduktan sonra bütçe Muvazenei Maliye Encümenine gitmiştir. Muvazenei Maliye Encümeninde esnayı müzakerede bendeniz de bulundum ve beraberce müzakere ettik. Neticede şu mevcudolan tabı ve tevzi edilen bütçe meydana gelmiştir. Onun için bendeniz rica ediyorum ki maddelerden müzakerata devam buyurulsun.

REİS — Efendim yarınki ziraat meselesine dair Yasin Beyin bir takriri vardır. Okuyoruz:

Riyaseti Celileye

Aynı meseleye dair İktisat Encümenindeki lâyihai kanuniyemizin Kavanini Maliye Encümenine gitmesini teklif ederiz.

Gazianteb
Yasin

(Gitti ya, sesleri)

YASİN B. (Gazianteb) — Ayrıca bir lâyiha var efendim.

REİS — Mezkûr lâyihai kanuniyenin de Kavanini Maliye Encümenine gitmesini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir, bu lâyiha da gidecektir.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendim bendeniz mezun bulunduğum zamanda filhakika Sıhhiye Encümeni, vekâlet ile müştereken çalışmışlar. Arkadaşlarımdan demin malûmat istedim ve bendenize vâkı olan beyanatları encümenin evvelki kararlarından bâzılarının nazarı itibara alınmadığı zeminindedir. Ezcümle mevzuubahsolmuşdu. Muvazenei Maliye Encükarantina idaresinin yeniden bütçeye ilâvesi meni Mazbata Muharriri Mazhar Müfid Beyefendi ile beraber baktık, böyle bir kayda tesadüf edemedik. Encümen idarei mezkûrenin lüzum ve vücubunu arz etmiş ve karantina idaresinin teşkilini istirham etmişti. Bu bir... Cemiyeti Tıbbiye teşkil edilecekti ve içtimaa davet edilecekti, bu da yapılmamış, iki...

RIZA NUR B. (Sinob) — İkincisi nedir efendim?

EMİN B. (Devamla) — Cemiyeti Tıbbiye, yahut Meclisi Âlii Sıhhi.. Sonra Hükümet hastaneleri, Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince, yani umumiyetle hastaneler hidematı sıhhiyeden olduğu için burada (Hükümet hastaneleri) namiyle ayrıca bir fasıl bulunmaması lâzımdı. Fakat senenin geçmiş bulunması itibariyle, Hükümet hastanelerine verilen para yalnız 1338 senesine mahsus muavenet namiyle taşra müessesatı sıhhiyesi faslına ilâve edilecekdi. Binaenaleyh bunlar yapılmamıştır. Bendenizin izahat istemekte maksadım budur.

SIHHİYE VEKİLİ RIZA NUR B. (Sinob) — Emin Beyin mütalâatı Heyeti Umumiyeye aittir. Asıl maddeye ait bir söz değildir, maddesi geldiği vakitte arz ederim.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Sıhhiye Vekâleti bütçesinin ne suretle encümene iade edilmiş olduğunu biraz evvel arz etmiştim. Şimdi elimize badettadilât gelen Sıhhiye Vekâleti bütçesinde, Meclisi Âlice encümene sevkten maksudolan arzuların hemen ekseriyeti azîmesinin tatmin edildiğini görüyorum. Binaenaleyh heyeti umumiyesi hakkında ayrıca müzakerata ihtiyaç yoktur. Münferit maddelere gelince; her madde hakkında ayrı ayrı serdi mütalâat edileceğinden o vakit noktai nazarlarımızı tesbit ve tâyin etmek ve arzularımızı Meclisi Âliye arz etmek emri sehildir. Meselâ Meclisi Âlii sıhhi.. Hakikaten bütçede gözükmüyor. Fakat pekâlâ biliyorum ki Sıhhiye Vekili Beyefendi bizimle - encümenle - bu hususta müttefiktir. Nasılsa burada Muvazenei Maliye Encümenince gösterilmemiştir. Bunlar öyle teferruattır ki, maddelerin esnayı müzakeresinde tezahür edecek ve küçük kayıtlar Meclisi Âlice ilâve edilerek matlubolan bütçe ikmal edilmiş olacaktır. Bundan dolayıdır ki doğrudan doğruya maddelere geçilmesi muvafık olacağı kanaatindeyim.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Efendim zannediyorum ki Sıhhiye Vekâleti bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında müzakereyi kâfi gördünüz ve Meclisi Âlinin Sıhhiye bütçesine zam ve ilâve hakkında gösterdiği tezahürat nazarı dikkate alınmak üzere Muvazenei Maliye Encümenine gönderdiniz. Şimdi karantinalar ne olmuş? Meclisi Âlii Sıhhi neye konmamış? diye sualler var ve hattâ muhterem Tevfik Rüşdü Beyefendi; Sıhhiye Vekili teşkilâtı mezkûreye taraftar iken Muvazenei Maliye Encümenince konulmamış diyor.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Öyle demedik.

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — Müsaade buyurun. Şu sıhhiye bütçesini; Sıhhiye Vekili Beyefendi ile beraber encümen meydana getirmiştir. Aramızda ihtilâf yoktur. Tamamen mutabık ve müttefik olarak yapmışızdır. Fakat rüfekayı muhtereme - zannederim - biraz istical buyuruyorlar. Maddelere geçmiş olsaydık. Karantina maddesinde bu parayı koyduk mu, koymadık mı; niçin koyduk, niçin koymadık? tezahür ederdi. Onun için Heyeti Celile muvafık görürse maddelere geçelim. Maddelerde gerek Sıhhiye Vekili Beyefendi, gerekse Encümen tafsilâtı arz eder.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. (Sinob) — Heyeti umumiyesi hakkındaki müzakerenin reye vaz'ını teklif ederim.

REİS — Efendim benim hatırımda kaldığına göre evvelce bütçenin heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülmüştü. Belki de ben hata ediyorum. Şimdi reyinize vaz'ediyorum. Sıhhiye Vekâleti bütçesinin heyeti umumiyesinin müzakeresini kâfi görerek maddelere geçilmesini kabul buyuranlar lûtfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir. (182) nci fasıldan başlıyoruz.

(182 nci fasıl tekrar okundu.)

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendim; şuabatı idare meyanında Hıfzıssıhha Şubesi vardır. Encümence evvelce düşündüğümüz Hıfzıssıhha Şubesinin bir müdürü bir de müdür muavini bulunacaktı ve müdür muavini aynı zamanda karantina idaresinin müdürü olacaktı. Binaenaleyh bu karantina idaresi az evvel arz ettiğim veçhile çok mühim bir dairedir. Bilhassa beynelmilel mesaili sıhhiye ile müteveggildir. Bunun hakkında lûtfen Vekil Beyefendi ne yaptığını ve ne yapacağını izah etsin.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. (Sinob) — Efendim, Emin Beyin arzusiyle vaktiyle buraya Hıfzıssıhha müdür muavinliği konmuş. Bendeniz bunun tamamiyle aleyhindeyim ve fazladır. Evvelce de Moskova'ya gitmeden evvel koymamıştım. Hıfzıssıhha için bir mütehassıs vardır ki; bu mütehassıs asıl bu ilmin mütehassısıdır, merci olacak zat demektir. Bütün bu hususatı o bilir. Kezalik beynelmilel hususatı da o bilir. Emrazi sâriye hususatını da o bilir ve o bakar. Bu mevcutken diğer bir muavine - çünkü, umumi bir Hıfzıssıhha müdürü vardır ki - hıfzıssıhha mütehassısına, ispençiyari mütehassısına, istatistik ve neşriyat mütehassısına nezaret edecek bu zattır, diğer bir muavine ihtiyaç yoktur ve bir de muavin ilâvesi lüzumsuzdur. Kırk lira maaş da fazladır. Onun için encümenle anlaştık ve bunu kaldırdık, bendeniz, vaktiyle Maarif Vekâletinde iken de daima bütçe yaparken düşündüğüm şey, en az masraf ile çok iş görmekti. Daima iktisat, en büyük gayemdir, en büyük prensibimdir. Çünkü, milletin hali malûmdur. Fazla fazla - fantazi yapacağız diye - bilûzum memurlara, para vermeyiz. (Bravo sadaları) (Alkışlar) (Teşekkür ederiz sesleri) Fantazi lâzım değil. Az para ile çok iş gördürmeli. Memur öyle üç, dört saat çalışacağına sekiz saat çalışsın, hiç hiç boş durmaksızın.. Mesele bundan dolayıdır.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendim fikri iktisat ile hareket ile Vekil Beyefendi. ye tabiî teşekkür olunur. Encümen namına arz ediyorum... (Hangi encümen namına sesleri.)

SIHHİYE VEKİLİ RIZA NUR B. (Sinob)— Bendeniz arz edeyim efendim. Bittabi Meclisin Sıhhiye Encümeni vardır. Bu vaktiyle orada müzakere edilmiştir. Binaenaleyh; onun vazifesi bitmiştir. Asıl mesele, Muvazenei Maliye Encümeni ile vekâlet arasındadır. Başka encümen namına bilmem söz söylenebilir mi? Ve bu usulden de değildir.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Hüküm Heyeti Âliyenizindir. Eğer Sıhhiye Encümeninin hiçbir mevkii olmayıp da bütçe Vekil Beyin reyi hudiyle hallolunacaksa bendeniz aşağı ineyim. Fakat bendeniz celseden evvel Sıhhiye Encümenini dâvet ettim. Bu meseleyi birlikte konuştuk. Onu arz ediyorum. Eğer meseleyi Vekil Beyin reyi hudiyle hareket etmek suretiyle halledeceksek inerim efendim. Şunu da rica ederim ki, efendiler, encümen sizi temsil ediyor. Ben de encümenin noktai nazarını arz ediyorum. Arkadaşlar fikri iktisat iyi bir şeydir. Fakat mahalline masruf olursa iyidir. Yoksa iktisat yapacağım diye memleketin ahvali sıhhiyesini berbat etmek doğru değildir. Vekil Beyin iktisadetmek istediği bir mütehassısa karşı evvelce koskoca bir karantina idarehanesi vardı ki kırk sekiz tane kodaman memurlardan mürekkepti. Halbuki şimdi ona mukabil üç tane istiyoruz. Sorarım Vekil Beye; İstanbul'da veba vardır. Bugün ne yapabilir? Ve ne yapmaya muktedirdir? Yarın, öbür gün bu memleketinizi de,ordunuzu da berbat eder. Bu suretle hareekt eden vekilinize ben şahsım namına teessüf ederim. Zira bugün bir karantina idaresi yok ve hiçbir tedbiri sıhhi yapmak mümkün değil. Buna hiçbir arkadaşım iştirak etmiyor. Yani karantina teessüsünü isti-

yorlar. Binaenaleyh siz ne yaparsanız yapınız. Ben size hakikatı arz ediyorum.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Bir kişi bunlar için kâfi midir?

OEERATÖR EMİN B. (Bursa) — Şimdi efendim üç tane karantina (enspektörü) istemiştik.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. (Sinob) — Cevap vereyim efendim. Kendileri dediler ki, bilmem ne kadar enspektör lâzımdır. Bu kadar bir heyet için bir kişi koyuyorlar ki; bu kadar memurun vazifesini bir kişinin göremiyeceği malûm ve gün gibi aşikârdır. (Bu fasla gelmedik, sesleri) Zaten gelinmeden söylendiği için şimdiden cevabını vereyim. Zararı yok. Şimdi İstanbul'da veba çok, ne yapalım? Diyorlar ve bana teessüf ediyorlar. Ben de kendilerine sırasız söyledikleri için teessüf ederim. Siz bana bu vekâleti verdiniz ve bu suretle vâkı olan itimadınıza her suretle lâyık olduğumu ispata hazırım. İstanbul'da veba zuhur etmiştir ve ben bunun için derhal emrimi verdim... Bakınız efendiler, bu nasıldır? Karantinalardan bahis buyurdular. Ben bunları kaldırdım. Enspektörlükleri kaldırdım. Zira bunlar bilüzum masraftı. Hepsini attım. Bugün fende karantina yoktur ve yapılmaz ve böyle ticarete on ilâ on beş gün mâni olan şey bugün kalmıştır. Bugün için ne vardır? Onu arz edeyim; veba için İstanbul'a aşı göndermelerini yazdım ve onlara da göndereceekleri bütün muhacirini aşılamalarını bildirdim. Bittabi oradan gelecek muhacirîn elindeki aşı şahadetnamesini ibraz ettikten sonra gelebileceklerdir. Aksi takdirde içeriye hiçbir suretle giremezler. (Bravo; sadaları)

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Encümen namına arz edeceğim? Bütçelerin müzakeresinde Muvazenei Maliye Encümeni diğer encümenlerle uğraşmaz. Meselâ biz dâhiliye Bütçesini müzakere ederken karşınıza Dahiliye Encümeni çıkacak, bir Dahiliye Encümeni Mazbata Muharriri söyliyecek, bir de Muvazenei Maliye Encümeni Mazbata Muharriri söyliyecek değildir. Bunun bir usulü vardır. Bütçeler tanzim edilerek Maliye Vekâletine verilir. Maliye Vekâleti de bütçeleri Muvazenei Maliye Encümenine arz etti mi, artık o bütçeler Meclicin malı olur ve o bütçeleri yalnız Muvazene Encümeni ile vekili aidi müdafaa eder. Onun için Sıhhiye bütçesi Sıhhiye Vekâletine aittir, Hariciye bütçesi Hariciye Vekâletine aittir diye o bütçeleri müdafaa olamaz. Herkes şahsı namına söz söyliyebilir. Sonra ikincisi bu bütçeyi bize iade buyurmuştunuz. Biz bu, bütçeye maalmemnuniye Sıhhiye Vekili Muhtereminin beyanatı üzerine ve encümenee de hakikaten lüzumuna kail olarak 242 320 lira zammettik.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Çok değil..

MAZHAR MÜFİD B. — Çok demiyoruz. Bu sene halimize göre bu kadar ilâve ettik. Buna milyonlarla para sarf etseniz yine azdır. Çünkü, sıhhat meselesidir. Hattâ bendeniz daha ileri varacağım. Bir insanı kurtarmak için yüz bin lira, bir milyon lira sarf etseniz bile hayatı para ile takdir edemezsiniz. Buna eminiz. (Bravo, sesleri) Fakat 486 222 lira üzerine size 242 320 liralık daha bir zam getirdik ve Muvazenei Maliye Encümeni Sıhhiye Vekili Beyefendiye pek çok teşekkürler ediyor. Çünkü, biz encümende bunu koyalım dediğimiz halde o fennen bu, böyle değildir. Binaenaleyh, masrafı tezyide hacet yoktur. İsraftır, demiştir.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Bunda masraf yoktur, varidat vardır.

MAZHAR MÜFİD B. — Arz edeyim efendim; maddelerde Sıhhiye Vekili Beyefendi bizi ikaz etmiştir, demişlerdir ki; efendiler israfa lüzum yok, bunlar süs, fantazi göstermek istiyor. Bu fazla masraftır. Millete günahtır, demiştir. Bundan dolayı encümen Sıhhiye Vekili Beyefendiye çok teşekkür eder. (Biz de çok teşekkür ederiz, sesleri)

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Bu iki doktor arkadaşımız arasında mevzuubahsolan mesele hakkında Meclisi tenvir etmek isterim. Bir müddet bu işlerde vukubulan tecrübeme istinaden söyliyebilirim ki; Sıhhiye Encümeni Reisi Bey karantina hakkında nazarı dikkatimi celbetti ve vaktiyle Meclisin nazarı itibarına dahi muhtelif mebuslar tarafından arz edilmişti. Şu kadar ki; karantina idaresinin sureti tevlidi düşünülünce, matlubumuz olan, o vazifenin ihmal edilmemesi idi. Yoksa bir karantina idaresinin idamesi değildi. Çünkü, karantina idaresi bilmünasebe de arz etmiş olduğum veçhile, vaktiyle Avrupalıların kendi memleketlerini sıyanet edebilmek için Şark'tan, Hi-

caz'dan, Rusya'dan Türkiye vasıtasiyle geçebilecek emrazı sâriyeye karşı ve maatteessüf kapitüler bir şekilde Türkiye'ye sokulmuş fena bir usulü idaredir ve onlar memleketin istiklâline münafi kötü bir dairedir.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. (Sinob) — Efendim! Bendeniz kapitülâsyonları kaldırmak istiyorum. Emin Bey sokmak istiyor. Meseledeki fark budur.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Bilâkis efendim.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Muhterem arkadaş! Beyan buyurduğunuz mesele 184 ncü fasla aittir. Biz, 182 nci faslı müzakere ediyoruz. Bunu orada söylersiniz...

Dr. TEVFİK RÜŞDÜ B. — Sanatımıza taallûk ettiği için bu fasılda olduğunu ispat edeceğim. Malûmuâliniz bu fasılda Hıfzıssıhha Şubesi var.

İşte efendiler; muhtelif mutehassıslarla memleketin emrazı sâriyesini, hıfzıssıhhasını, karantinasını merkezde toplamak lâzımdı ve Hıfzıssıha Şubesinde bir müdür ve bir muavin kabul etmekle esasında bir vahdeti istilzam eden bu muhtelif umurun temerküzüne hizmet etmiş oluyoruz. Binaenaleyh, mevcudolan Hıfzıssıhha Şubesi muvafıktır. Asri bir teşkilâttır. İnşallah ilerde memleketin bütçesi genişlediği ve işler de fazlalığı istilzam ettiği vakit daha çok genişletirsiniz ve müzakere de tam yerindedir ve faslındadır.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Encümen namına söz söyliyeceğim. (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Müzakerenin kifayetini reye vaz'edeceğim.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Bir mebus bir madde hakkında bir defadan ziyade söz söylemez.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Şahsıma hakaret vâkı olmuştur. Onu müdafaa edeceğim. (Öyle ise encümen namına değil sesleri)

Efendiler; bendeniz kapitülâsyonları istiyormuşum, onu söylediler. Rica ederim.

ÂTIF B. (Bayezid) — Şahsınıza bir şey yok.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Şahsıma hakaret var, efendim. Ben kapitülâsyonları nasıl istemişim? Evvelâ Tevfik Rüşdü Beyin bir iki ay evvel bendenizle hemfikirken bugün tebdili fikrettiklerine bir akıl erdiremedim.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Aynı fikirdeyiz.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — İstediği kadar söyliyebilirler. Yalnız şunu arz edeyim ki, karantina idaresi masrafı mucip bir idare değildir ve mutlaka karantina koymak mânasına değildir. Beynelmilel mesaili sıhhiyeyi görür bir idaredir. Meselâ, İstanbul'da bir veba var. Anadolu'yu İstanbul vebasına karşı tahaffuz ettirmek istiyoruz. İstanbul'dan kalkan vapurlar Tuzla'da tahafuz ettirilir. Orada fareler itlâf edilir. İçindeki ahali aşılanır, dezenfeksiyon yapılır. Yapılan muamele budur. Bugün Karadeniz'de bir tahaffuzhanemiz vardır. İstanbul'da bir Tuzla Tahaffuzhanemiz var. Ondan istifade edemiyoruz. Akdeniz'de hiçbir şeyimiz yok. Çünkü eskiden Beyrut'ta tahaffuzhanemiz vardı. Akdeniz'deki hastalıklara karşı yolcuları oraya sevk etmeye lüzum görürdük. Fakat bugün elimizde bu idareler yoktur.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. — Vardır efendim, iyi okumamışsınız.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Bu masrafı görmedik.

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. — Fransız ve İngilizlerin kapitülâsyonların âbidesi gibi koydukları doktorları kaldırmışımdır, masrafları gitmiştir. Karantinalar duruyor, yerlerine Türkleri koymuşumdur. Fareler itlâf ediliyor, hepsi ölüyor. (Alkışlar) İyi tetkik etsinler, anlasınlar.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendiler içinizde bir İngilizi veya bir Fransızı müdafaa edecek yoktur. İstiyene lânet olsun, Allah belâsını versin.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Çok güzel.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Binaenaleyh teessüf ederim bana böyle isnadeden Vekil Beye..

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. — Size böyle bir söz söylenmemiştir. (Size bir şey yok sesleri) (Ayak patırdıları)

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Mesele bitmiştir.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Ne ayak vuruyorsun? Sana ne oluyor?

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — İn aşağı.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Haltetmişsin.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Sensin halteden, rezil!

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Sensin rezil.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Alçak, namussuz.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Sensin alçak, namussuz. (Gürültüler) Bana namussuz diyor. Ben iade ediyorum. (Kâfi sadaları)

SIHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. — İlk defa haltetmişsin diyen Emin Beydir. Geri alsınlar. Elbâdi azlem.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — İlk defa o söylediği için sözünü geri alsın. Geri alınız.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Sen söyledin. Namuzsuz, alçaksın.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Sen söyledin evvelâ.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — İn aşağı dedin.

NEBİL Ef. (Karahisarı Sahib) — Sensin diyen.

REİS — Efendim iki tane takrir var. Rica ederim, sükûneti ihlâl etmeyin. Müzakerenin kifayetini kabul edenler... (Gürültüler)

AVNİ B. (Saruhan) — Reis Bey ortadaki meseleyi Reis halletsin. (Nizamnameyi tatbik ediniz sesleri)

ZAMİR B. (Adana) — Reis Bey bu meseleyi hallediniz. Bu kürsüden bu kelimeler sarf edilmez. Nizamnameyi tatbik et.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Meclisin nezahetiyle mütenasip değildir bu hal.

AVNİ B. (Saruhan) — Makamı Riyaset vazifesini ifa etmelidir. Ona muntazırız.

REİS — Müsaade buyurunuz rica ederim ve yerinize oturunuz. Emin Bey sözünü geri al.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Ne için beni tahkir ediyor? Evvelâ mütecaviz olan ben değilim. O lâkırdısını geri alsın, ondan sonra ben de onu geri alırım.

REİS — Emin Bey evvelâ sen tecavüz ettin.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Hayır ben değilim, o tecavüz etti. Almıyacağım. Niye ayak patırdısı yapıyor? (Alıyorum diyor sesleri)

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Aldım diyor.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — O aldım derse öyle.

ZAMİR B. (Adana) — Bu suretle sözünü geri almak doğru değildir. Meclisin bir kanunu vardır. Ona göre hareket edilsin. Cezası musarrahtır, nizamnamede.

SOYSALLI İSMAİL B. (Burdur) — Reis Bey kabahat bir tarafta değil, iki taraf da tefevvühatta bulunmuştur. İkisinin de cezalandırılması lâzımdır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Rica ederim, bu kürsünün nezaheti vardır.

Meclis âzalarının sıfatı mubeccelesi böyle kelimelere mâruz kalamaz. Sonra burada bu söz sarf edilirse, hangi taraf yaparsa cezasını görmelidir. Burada tokat vuruldu hazmedildi. Fena söz söylendi, hazmelidli. Hayır, biz bunları hazmedemeyiz. Meydanda zabıt vardır. Her hangi arkadaşımız tecavüz etmiş ve nezaheti ihlâl etmişse burada yeri yoktur. Burası nezahet meclisidir. Âzalar masundur. Meclisler masundur. Edep, terbiye ve nezaheti ihlâl etmek istiyenler dışarı giderler. Sıfatı mebusiyetlerinden istifade ederek arkadaşlarına, ona, buna kimsenin taarruza hakkı yoktur. Hakaret ne arkadaşımızadır ne de hiçbir kimseye, doğrudan doğruya, bize ve milletedir. Kim fena söz söylemişse mazbuttur. Divanı Riyaset tetkik eder. Geri almak sonraya kalır. Fakat bizim hakkımız ne oldu? Milletin haysiyeti ne oldu? Vicdanına hâkim olmıyan, lisanına hâkim olmıyan mebus olamaz, efendiler. Bu mesele burada kalmalı, Divanı Riyaset meseleyi tahlil etmelidir, bu tecziye görmeli ve bundan sonra tekerrür etmemeli. Dinine, şerefine, kendi izzeti nefsine hâkim olmıyan arkadaşlarımız rica ederim, izzeti nefislerini koruduları gibi milletin de izzeti nefsini vikaye etmelidirler. Sözlerin azîm kıymeti vardır. Ağızdan çıkan sözlerin kıymeti bilinmelidir. Bu mesele ile bir arkadaşımızı hatırlatırım, ondan derin suallerim vardır. Ben de onu arıyacağım. Her halde mebuslar milletin izzeti nefsine, milletin şerefine riayet etmelidir. Divanı Riyaset vazifesini yapmalıdır.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim, Hüseyin Avni Bey biraderimizin söylemiş olduğu sözlere tamamiyle ve kemali ciddiyetle iştirak ederim. Malûmu âlileri bu meselede, Meclisin her ferdi, âzası yekdiğerinden ayrılmıyacak de-

recede cüzütammolduğu için her iki tarafın da yekdiğerine söylemiş olduğu sözden dolayı Divanı Riyasetin yapacağı muamele, en evvel badi hakkında olmalıdır. Elbâdi azlemdir. Binaenaleyh, birinci badi; birinci söyliyen her halde ikinci söyliyene mukabele noktai nazarından esbabı muhaffifeyi câmidir. Binaenaleyh, hemen bu meseleyi Divanı Riyasete tevdi ederek ve Divanı Riyaset de hemen meseleyi bittetkik müstacelen kararını vererek Heyeti Umumiyeye sevk etmelidir. (Kâfi sesleri)

SIHHİYE VEKİLİ DOKTOR RIZA NUR B. (Sinob) — Arkadaşlar, Sıhhiye bütçesi müzakere olunurken böyle bir hâdisenin vâkı olmasından çok müteessirim. Arkadaşlar arasında böyle sözler teati edilmesi ne kadar şayanı teessüftür ve görüyorum ki; o da sırf bir şeyden zuhura geliyor. O da; sırf Emin Beyin bana karşı olan tenkid etmek, muarız bulunmak hissinden ileri gelmiştir. Görüyorsunuz ki, bana nâhak yere mükerrer surette teessüfler ediyor. Halbuki bendeniz kendisinin hocasıyım. Kendisine ilk bıçağı veren benim. Burada bulunan doktorlar biliyorlar. Gülhane Hastanesinde eline ilk bıçağı veren ve bütün yaptığı ameliyatları ona öğreten benim.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Hâşâ.

RIZA NUR B. (Devamla) — Evet öğreten bendenizim. Öyle olduğu halde târiz ediyor. Bundan dolayı çok teessüf ederim. (İnkâr ediyor, sesleri) İnkâr da eder, her şey eder, işte Doktor Haydar Bey.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Sen, Viting Paşanın muavini idin.

RIZA NUR B. (Devamla) — Ben muallim muavini idim. Sen talebe idin.

REİS — Efendim, müzakerenin devamına imkân kalmamıştır. (Mesele hallolmamıştır, sadaları) Efendim, Divanı Riyasetçe bu cihet hallolunacak. Yarın içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum. (Yarın içtima yok sesleri, var sadaları)

Cami Beyin müstafi addedilmesi hakkındaki karara verilen reylerin neticesi

(Kabul edenler)

Celâleddin B. (Trabzon), Hacı Bedir Ağa (Malatya), Mehmed Emin B. (Ergani), İsmail Safa B. (Mersin), Tevfik Ef. (Kângırı), Derviş B. (Mardin), Hüseyin Hüsnü Ef. (İstanbul), Cevdet B. (Kırşehir), Mehmed Vasfi B. (Karahisarı Şarki), Abidin B. (Lâzistan), Rifat B. (Tokad), Vâsıf B. (Sivas), Haydar B. (Van), Şakir B. (Ankara), Feyyaz Âli B. (Yozgad), Mehmed Şevket B. (Sinob), Rasim B. (Elâziz), Mustafa Kemal B. (Ertuğrul), Refik B. (Konya), Vehbi B. (Bitlis), Haşim B. (Çorum), Tahsin B. (Aydın), Tevfik B. (Van), Naci B. (Elâziz), Osman Server B. (Ardahan), İsmail B. (Erzurum), Zamir B. (Adana), Hüseyin B. (Elâziz), Ali Rıza B. (İçel), Sadeddin B. (Menteşe), Rifat Ef. (Konya), Abdülhak Tevfik B. (Dersim), Hacı İlysa Sâmi Ef. (Muş), Musa Kâzım Ef. (Konya), Mustafa Vasfi B. (Tokad), Kılıç Ali B. (Gazianteb), Mazhar Müfid B. (Hakkâri), Rıza Vamık B. (Sinob), Hacı Veli Ef. (Eskişehir), Yasin B. (Gazianteb), Cemal Pş. (İsparta), Abdullah Ef. (Sinob), Ziyaeddin B. (Sivas), Şerif B. (Sinob), İbrahim B. (Mardin), Diyab Ağa (Dersim), Ali Vâsıf B. (Genc), Ahmed Nureddin Ef. (Batum), Mustafa Durak B. (Erzurum), Hasan B. (Trabzon), Nebil Ef. (Karahisarı Sahib), Avni B. (Saruhan), Ahmed Hilmi B. (Kayseri), Hacı Atıf Ef. (Ankara), Ragıb B. (Kütahya), Hamdi B. (Diyarbekir), Numan Usta (İstanbul), Sıddık B. (Çorum), Muhtar Fikri B. (Mersin), Zekâi B. (Adana), İsmail Şükrü Ef. (Karahisarı Sahib), Hüseyin B. (Kozan), Hüsrev Sâmi B. (Eskişehir), Recai B. (Trabzon), Salih Ef. (Siird), Bahrî B. (Yozgad), Necib B. (Ertuğrul), Nüzhet B. (Ergani), Hacı Tahir Ef. (İsparta), Abdullah Ef. (Bolu), Mustafa Taki Ef. (Sivas), Celâl B. (Genc), Abdullah Ef. (Adana), Fuad B. (Bolu), Rüstem B. (Oltu), Sabit B. (Kayseri), Rüşdü B. (Ergani), Hüseyin Avni B. (Erzu-

rum), Ziya Hurşid B. (Lâzistan), Hamid B. (Biga), Mehmed Ef. (Adana), İbrahim Hakkı B. (Ergani), Âlim Ef. (Kayseri), Dr. Ali Haydar B. (Gence), Şeyh Hacı Fevzi Ef. (Erzincan), Mehmed Şükrü B. (Karahisarı Sahib), Memduh B. (Karahisarı Şarki), Ali Rıza B. (İstanbul), Şeyh Seyfî Ef. (Kütahya), Ahmed B. (Yozgad), Mustafa B. (Gümüşane), Ömer Lûtfi B. (Karahisarı Sahib), Arif B. (İstanbul), Naim Ef. (İçel), Mustafa B. (Karahisarı Şarki), Mehmed Âkif B. (Burdur), Nuri B. (Bolu), Âsım B. (Erzurum), Hacı Ahmed Hamdi Ef. (Muş), Şükrü B. (Canik), Kâzım Hüsnü B. (Konya), Mahmud Said B. (Muş), Dr. Refik B. (Bayezid), Rüştü B. (Maraş), Hakkı B. (Van), Süleyman Sudi B. (Bayezid), Ali Fuad Pş. (Ankara), Mustafa Hulûsi Ef. (Karahisarı Sahib), Fevzi B. (Diyarbakır), Tunalı Hilmi B. (Bolu), Rıza Nur B. (Sinob), Celâl Nuri B. (Gelibolu), Hacı Mehmed Ef. (Bayezid), Sırrı B. (Siverek), Dr. Eşref B. (Adana), Rasim B. (Cebelibereket), Abdülgani B. (Muş), Operatör Emin B. (Bursa), Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta), Necib B. (Mardin), Şükrü B. (Bolu), İzzet B. (Tokad), Halil B. (Ertuğrul), Mehmed Vehbi Ef. (Konya), Âkif B. (Batum), Sıdkı B. (Malatya), Necmeddin B. (Siird)

(Reddedenler)

Osman Kadri B. (Muş), Emin B. (Canik), Reşid Ağa (Malatya), İsmail Subhi B. (Burdur), Esad B. (Mardin), Hakkı Hami B. (Sinob), Halil Hulki Ef. (Siird), Emîr Pş. (Sivas), Nusrat Ef. (Erzurum), Besim B. (Kastamonu), Yusuf Ziya B. (Bitlis), Hüsnü B. (Bitlis), Mustafa B. (Dersim), Süleyman B. (Canik), Âtıf B. (Kayseri), Emin B. (Erzincan), Midhat B. (Mardin), Hasib B. (Maraş), Abdülkadir Kemalî B. (Kastamonu), Hüseyin B. (Erzincan), Mustafa Lûtfi B. (Siverek), Sâmi B. (İçel), Said B. (Kângırı), Ziya B. (Kângırı), Behcet B. (Kângırı), Tahir Ef. (Kângırı), Süleyman Necati B. (Erzurum), Neşet B. (Kângırı), Arif B. (Konya), Abdülhalim Çelebi Ef. (Konya).

(Müstenkifler)

Tevfik Ef. (Erzincan), İhsan B. (Cebelibereket), Sırrı B. (İzmit), Mehmed Ragıb B. (Amasya), Salâhaddin B. (Mersin), Edib B. (Batum), Yasin B. (Oltu), Ömer Lûtfi B. (Amasya), Sadık B. (Kırşehir), Yahya Galib B. (Kırşehir), Âtıf B. (Bayezid), Yusuf Ziya B. (Mersin), Müfid Ef. (Kırşehir), Ali Cenani B. (Gazianteb), Bozan B. (Urfa), Kadri B. (Siird), Hafız Şahin Ef. (Gazianteb), Ali Sürüri Ef (Karahisarı Şarki).

Meclis memurininden askere gidenlerin 1337 senesi maaşatı karşılığı olmak üzere avans mevkufatından sarfiyat icrası hakkındaki mazbataya verilen reylerin neticesi

(Kabul edenler)

Tevfik B. (Erzincan), Şükrü B. (İstanbul), Memduh B. (Karahisarı Şarki), Tevfik Ef. (Kângırı), Ahmed Mazhar B. (İstanbul), Ali B. (Karahisarı Sahib), Ahmed Hilmi B. (Kayseri), Sıdkı B. (Malatya), Edhem Fehmi B. (Menteşe), Yasin B. (Gazianteb), Hulûsi B. (Kastamonu), Tahsin B. (Aydın), Şakir Ef. (Ankara), Hacı Âkif Ef. (Ankara), Mehmed Ef. (Adana), Şerif B. (Sinob), Ruşen B. (Gümüşane), Abdülkadir Kemalî B. (Kastamonu), Halil İbrahim B. (Antalya), Şemseddin Ef. (Ankara), Hacı Veli Ef. (Eskişehir), Âtıf B. (Kayseri), Muhtar Fikri B. (Mersin), Reşid Ağa (Malatya), Hakkı Hami B. (Sinob), Müfid Ef. (Kırşehir), Hafız Mehmed B. (Trabzon), Emin B. (Canik), Dr. Eşref B. (Adana), Abdülgani B. (Muş), Ali Cenani B. (Gazianteb), Esad B. (Mardin), Feyyaz Âli B. (Yozgad), Besim B. (Kastamonu), Numan Usta (İstanbul), Naci B. (Elâziz), Halil B. (Ertuğrul), Fikri B. (Kozan), Hakkı B. (Van), Ahmed Fevzi Ef. (Batum), İsmail B. (Erzurum), Osman Server B. (Ardahan), Veli B. (Burdur), Celâl Nuri B. (Gelibolu), Hacı Tahir B. (İsparta), (Abdülhalim Çelebi Ef. (Konya), Rüstem B. (Oltu), Sabit B. (Kayseri), Ragıb B. (Gazianteb), Hacı Mustafa Ef. (Ankara), Hâmid B. (Biga), Diyab Ağa (Dersim), İzzet B. (Tokad), Hüseyin Hüsnü B. (Bitlis), Ömer Lûtfi B. (Karahisarı Sahib), Mahmud Said B. (Muş), Faik B. (Cebelibereket), Âlim Ef. (Kayseri), Ahmed Âkif B. (Batum), Ahmed Nuri Ef. (Batum), Ömer Mümtaz B. (Ankara), Ziya B. (Kângırı), Yusuf Ziya B. (Bitlis), Recai B. (Trabzon), Derviş B. (Mardin), Rıza Vamık B. (Sinob), Şükrü B. (Canik), Operatör Emin B. (Bursa), Şeyh Seyfi Ef. (Kütahya), Abdullah Ef. (Sinob), Tahir Ef (Kângırı), Mehmed Vasfi B. (Karahisarı Şarki), Süleyman Necati B. (Erzurum), Mehmed Şevket B. (Sinob), Yusuf Ziya B. (Mersin), Rifat B. (Tokad), Nebizade Hamdi B. (Trabzon), Şükrü Ef. (Karahisarı Sahib), Behçet B. (Kângırı), Halil Hulki B. (Siird), Mustafa B. (Gümüşane), Ömer Lûtfi B. (Amasya), Hacı Arif B. (İstanbul), Ali Sürurî Ef. (Karahisarı Şarki), Abidin B. (Lâzistan), Said B. (Kângırı), Yasin B. (Oltu), Abdullah Ef. (Bolu), Dr. Ali Haydar B. (Genc), Kâzım Hüsnü B. (Konya), Bahri B. (Yozgad), Hacı Garib Ağa (Malatya), Kadri B. (Siird), Nuri B. (Bolu), Dr. Adnan B. (İstanbul), Yahya Galib B. (Kırşehir), Necmeddin B. Siird), Sadık B. (Kırşehir), Tunalı Hilmi B. (Bolu), Süleyman Sudi B. (Bayezid), Sadeddin B. (Menteşe), Osman Kadri B. (Muş), Musa Kâzım Ef. (Konya), Sırrı B. (Siverek), Mehmed Emin B. (Ergani), Emin B. (Erzincan), Mustafa Kemal B. (Ertuğrul), Ali Rıza Ef. (İçel), Mustafa B. (Tokad), Hamdi B. (Diyarbekir), Rasim B. (Elâziz), Mustafa B. (Karahisarı Şarki), Hüseyin B. (Erzincan), Hasib B. (Maraş), İbrahim Hakkı B. (Ergani), Rigat Ef. (Konya), Kasım B. (Muş), Salâhaddin B. (Mersin), Vâsıf B. (Sivas), Rasim B. (Cebelibereket).

(Reddedenler)

Arif B. (Konya), İsmail Remzi Ef. (İsparta), Mazhar Müfid B. (Hakkâri), Sami B. (İçel), Asım B. (Erzurum), Rüşdü B. Maraş.

(Müstenkifler)

Mustafa B. (Antalya), Hasan Tahsin B. (Antalya), Tufan B. (Hakkâri), Mehmed Nadir B. (İsparta), Safa B. (Mersin), Mustafa B. (Karahisarı Şarki), Naim Ef. (İçel), Neşet B. (Kângırı), Ahmed B. (Yozgad), İbrahim B. (Mardin), Midhat B. (Mardin), Cemal Pş. (İsparta), Mustafa B. (Dersim), Hacı Ahmed Ef. (Muş).

İçtimai Âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evrakı varide

Vesaiti nakliyeden Gümrük Resmi alınmamasına dair Heyeti Vekileden mevrut lâyihai kanuniye

Zonguldak Kömür madenlerinden İhracat Resmi alınmamasına dair Heyeti Vekileden mevrut lâyihai kanuniye

Konya Mebusu Refik Beyle rüfekasının memalki müstahlasaya Meclisten müntahap bir Heyet izamına dair takriri

Encümeni mahsus intihabatına dair Mazbata Encümeninden mevrut mazbata

Kadın oynatmak meselesinin men'ine dair Adliye Encümeni mazbatası

Müzakere edilen mevad

Memaliki müstahlasa için ittihaz edilecek tedabir

Sıhhiye Bütçesi

Yunanistan'la Rusya'da bulunan üsera için tahsisat itasına dair lâyihai kanuniye

T. B. M. M. Matbaası